I/3/3-36

ARCHIWISTA

BIULETYN KWARTALNY

Stowarzyszenia Archiwistów Polskich

Rok XV

Nr 1-2 (56–57)

WARSZAWA styczeń - czerwiec 1979

REDAGUJE ZESPÓŁ

Zygmunt Kolankowski (redaktor), Andrzej Igielski, Regina Piechota
Bolesław Woszczyński (sekretarz redakcji)
Adres Redakcji: Archiwum PAN, 00-330 Warszawa, Nowy Świat 72, pok. 8
Rachunek bieżący w NBP: Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, Zarząd Główny — Warszawa, NBP XV Oddz. nr 1153-5656-132

BIBLIOTEKA Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Radomiu
58/83
5612
inw. 165

I MIĘDZYNARODOWY TYDZIEŃ ARCHIWÓW

V TYDZIEŃ ARCHIWÓW POLSKICH

Z okazji zbliżających się obchodów I Międzynarodowego Tygodnia Archiwów i V Tygodnia Archiwów Polskich - na podstawie uchwały III posiedzenia plenarnego Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich - oddajemy do rąk Czytelników okolicznościowy numer naszego biuletynu.

W chwili oddawania numeru do produkcji otrzymujemy wiadomość, że patronat nad obchodami V Tygodnia Archiwów Polskich objął

Przewodniczący Rady Państwa PRL prof.dr HENRYK JABŁOŃSKI a Przewodniczącym Komitetu Honorowego został Minister Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki prof.dr Janusz Górski.

Redakcja

Od Redakcji

Ogłaszamy raport H.Dahma, przewodniczącego Sekcji Stowarzyszeń Archiwistów przy Międzynarodowej Radzie Archiwów. Raport opracowany został w lecie 1976 r. i przedstawiony na VIII Międzynarodowym Kongresie Archiwów w Waszyngtonie na jesieni tegoż roku. Niektóre stwierdzenia raportu nie są już zatem z natury rzeczy w pełni aktualne. Tym niemniej raport daje syntetyczny pogląd na problemy organizacji i działalności sporej grupy stowarzyszeń archiwistów, działających w różnych krajach, szczególnie w Europie Zachodniej i Ameryce Północnej. Za zgodą dr H.Dahma publikujemy jego raport z pewnymi skrótami oraz uściśleniami. Dysponujemy przy tym tekstem niemieckim i francuskim, które w niektórych fragmentach nie są całkowicie zbieżne.

Stowarzyszenia archiwistów

Raport Helmuta Dahma

1. Międzynarodowa Rada Archiwów - organizacja nie będąca organem rządowym

UNESCO światowy organ Narodów Zjednoczonych do spraw oświaty, nauki i kultury jest organem rządowym. Przedstawiciele rządów państw-członków ustalają program wspólnej polityki kulturalnej, który przyjmowany jest przez zgromadzenie ogólne większością głosów; program ten nie jest jednak wolny od aspektów politycznych i tendencji do wywierania przez czynniki rządowe nadmiernego wpływu.

Z tej właśnie przyczyny założyciele UNESCO uznali za rzecz istotną, stworzenie przeciwwagi, która mogłaby zrównoważyć wpływy rządowe. Przeprowadzenie programu ma nastąpić we współpracy z organizacjami nierządowymi oraz międzynarodowymi, które reprezentują wyłącznie, w szerokim zakresie poglądy fachowców. Międzynarodowa Rada Archiwów, utworzona zgodnie z zaleceniem UNESCO jest taką organizacją pozarządową należącą do grupy NGO /non-governmental organizations/. Jako organ pozarządowy ma ona wyrównać przemożne wpływy rządowe w międzynarodowej polityce archiwalnej.

Międzynarodowe organizacje naszych pokrewnych grup zawodowych, bibliotekarzy i dokumentalistów uwypuklają swój charakter pozarządowy.

Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Bibliotekarzy /IFLA - International Federation of Library Associations/ jest organizacją, do której mogą przystąpić i uzyskać prawo głosu na zgromadzeniu ogólnym wyłącznie odpowiednie stowarzyszenia narodowe. Biblioteki narodowe oraz inne biblioteki państwowe mogą być dopuszczone wyłącznie w charakterze członków przybranych, bez prawa głosu; na uchwały i zamierzenia IFLA mogą one uzyskać wpływ wyłącznie poprzez odpowiednie narodowe stowarzyszenia bibliotekarzy. Ich interesy reprezentuje w IFLA oddzielna sekcja, działająca równorzędnie obok sekcji bibliotek technicznych, miejskich bibliotek publicznych, bibliotek dla dzieci, bibliotek szpitalnych oraz bibliotek specjalnych, bibliotek teatrów, muzeów, parlamentów wreszcie bibliotek międzynarodowych. Federacja Międzynarodowa Dokumentalistów /FID - Federation Internationale de Documentation/ oparta jest na tych samych zasadach.

Przeciwnie w Międzynarodowej Radzie Archiwów /ICA/, chociaż jest to w zasadzie organizacja pozarządowa dominują wpływy rządowe. Co prawda statut MRA przewiduje równowagę pomiędzy centralnymi zarządami archiwów państwowych oraz stowarzyszeniami archiwistów każdego kraju, przyznając obu tym czynnikom prawo głosu na zgromadzeniu ogólnym, jednak Prezydium i Komitet Wykonawczy od dłuższego czasu z ubolewaniem obserwują zanik zainteresowania stowarzyszeń pracami Komitetu, działalnością Table Ronde i komisji Rady. Prawdą jest, że centralne zarządy archiwów państwowych z reguły dysponują najlepszymi znawcami zagadnień archiwalnych. Jednakże w krajach, które nie mają określonej prawem kontroli państwa nad archiwami nie objętymi siecią archiwów państwowych archiwiści państwowi mają zwykle wgląd tylko w dziedzinę właściwą archiwom państwowym. Stowarzyszenia są natomiast powołane do koordynowania działalności archiwów państwowych, miejskich, kościelnych, gospodarczych jak również archiwów rodów i rodzin, archiwów prasy, radia i telewizji, jak również archiwów literatury, sztuki oraz nauki. W ten sposób stowarzyszenia reprezentują pogląd na problemy archiwalne wykraczające poza zainteresowania archiwów państwowych.

Pan Dołgich, przewodniczący Międzynarodowej Rady Archiwów[1] pragnie zadać członkom grupy B, to jest stowarzyszeniom większy ciężar gatunkowy. Na jego wniosek zorganizowane zostało dzisiejsze zebranie, na którym poraz pierwszy zbiera się Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Archiwistów analogiczna do Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń Bibliotekarzy - stanowiąca grupę roboczą, która musi podjąć decyzję czy zechce przystąpić do Międzynarodowej Rady Archiwów działając - w ramach zrewidowanego statutu MRA, jako jej sekcja.

2. Stowarzyszenia Archiwistów w Międzynarodowej Radzie Archiwów

Wydaje się niemożliwe przeobrażenie MRA na międzynarodową organizację stowarzyszeń krajowych jak to ma miejsce w przypadku bibliotekarzy. Stowarzyszenia Archiwistów nie istnieją we wszystkich krajach. Ogólnie rzecz biorąc działają one tam, gdzie istnieje dobrze zorganizowana i zróżnicowana

---

1 F.I.Dołgich był przewodniczącym MRA w latach 1972-1976 /przyp. red./.

sieć archiwów, a także bogata tradycja pracy w dziedzinie pozostającej poza zasięgiem państwowych służb archiwalnych. MRA posiada obecnie w grupie B 24 stowarzyszenia w 22 krajach[2]. Tak więc tylko 20% krajów członków MRA mają w swych reprezentacjach również przedstawicieli stowarzyszeń. Liczby te możnaby było zwiększyć - jak wskazuje niedawno przeprowadzona ankieta.

W ramach przygotowań do dzisiejszego zebrania w lipcu[3] rozesłałem 30 kwestionariuszy, otrzymałem odpowiedź od 17 stowarzyszeń z 15 krajów,w tym od 13 krajów członków MRA. Stwierdziłem, że działa co najmniej 60 stowarzyszeń. Listę tę macie w swych rękach, wymaga ona z całą pewnością dalszych uzupełnień.

Pozwólcie bym przedstawił Wam niektóre wyniki tej ankiety.

Europa i Ameryka Północna mają najbardziej rozbudowaną sieć stowarzyszeń archiwistów. W Europie niemal każdy kraj posiada swe stowarzyszenia. W Wielkiej Brytanii działają dwa - "Society of Archivists" - jako stowarzyszenie archiwistów oraz "British Records Association" /Brytyjskie Stowarzyszenie Akt/ jako organizacja propagandy i opieki nad archiwami, do której może należeć każdy. W niektórych krajach zdarza się, że obok ogólnego stowarzyszenia krajowego działają organizacje skupiające archiwistów określonego typu np. zatrudnionych w archiwach gospodarczych w Holandii, RFN, Wielkiej Brytanii i Szwecji, albo archiwistów archiwów administracyjnych - jak w Holandii, lub archiwistów ruchu robotniczego jak w Szwecji, gdzie obok tego istnieje zawodowa organizacja archiwistów z wykształceniem uniwersyteckim.

Podczas gdy w Europie przejawia się tendencja do specjalizacji stowarzyszeń, w Ameryce mamy do czynienia z ich

---

[2] Stan z 1976 r. /przyp. red./.

[3] Mowa o lipcu 1976 r. /przyp. red./.

regionalizacją. Tak więc w ciągu ostatnich 10 lat w Stanach Zjednoczonych oraz w Kanadzie obok ogólnego Stowarzyszenia Archiwistów Amerykańskich powstało 22 niezależnych stowarzyszeń archiwistów o charakterze regionalnym. Podobne zjawisko nie jest rzadkie w krajach o ustroju federalnym, np. w Jugosławii ma ono już dłuższą tradycję. W Republice Federalnej Niemiec organizacje takie nie są niezależne, ale włączone, jako oddziały terytorialne, do stowarzyszenia ogólnego. "Towarzystwo Archiwistów Gospodarczych Niemiec" tworzy przy tym sekcję ogólnokrajowego Stowarzyszenia Archiwistów Niemieckich.

Na odwrót, w niektórych krajach archiwiści wchodzą w skład stowarzyszeń zawodowych jednoczących w jednej organizacji przedstawicieli różnych grup zawodowych. Z bibliotekarzami i dokumentalistami połączeni są archiwiści w Portugalii, Senegalu i Górnej Wolcie, z archeologami i bibliotekarzami w Hiszpanii, bibliotekarzami w Australii i Belgii. W "Stowarzyszeniu Archiwistów i Bibliotekarzy w Belgii" archiwiści stanowią autonomiczną sekcję z własnym przewodniczącym i oddzielnym zarządem; tylko czasopisma i sprawy finansowe są wspólne. "Stowarzyszenie Archiwistów Polskich" odłączyło się w roku 1964 od bibliotekarzy[4].

3. Rozwój stowarzyszeń

Stowarzyszenia archiwistów nie sięgają swą historią dalej niż wiek XX. Archiwista XIX wieku pracował i publikował wyłącznie jako historyk, szczególnie jako dyplomatyk i paleograf. Utrzymywał on stosunki ze swymi kolegami, stykał się z nimi w ramach stowarzyszeń i kongresów historyków lub miłośników historii, w kilku krajach również w obrębie komisji dyplomatyków lub koleżeńskich spotkań absolwentów stu-

---

[4] Informacja nieścisła. Związek Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich działał w latach 1945-1950. W 1950 archiwiści wystąpili z ZBiAP, ale własne stowarzyszenie zorganizowali dopiero w 1964 r. /przyp. red./.

diów nauk pomocniczych historii. Archiwistyka i metodyka prac archiwalnych były dopiero w zalążku.

Koniec wieku XIX przyniósł jednak rewolucyjne zmiany. Zaznaczyła się specjalizacja historyków, powstały specjalne budynki i początki mechanizacji w pracach archiwów, bibliotek i muzeów, do archiwów zaczęły masowo napływać dokumenty współczesne, mnożyły się żądania domagające się szkół dla archiwistów, gdzie obok nauk pomocniczych historii uczono by zarządzania archiwami, techniki archiwalnej oraz dyplomatyki nowożytnej, żądania czasopism poświęconych tym nowym dziedzinom, postulaty ochrony dokumentów i nowoczesnych rozwiązań legislacyjnych, wreszcie żądania stworzenia zawodu archiwisty wyposażonego w cały wachlarz umiejętności pozwalających sprostać nowym problemom, należycie wykształconego i odpowiednio wynagradzanego. Te cele archiwista realizował samotnie i osiągał je bez pomocy sztabu profesorów uniwersytetów czy szkół średnich. Nowe zadania określały powstanie więzi środowiskowej nowego typu.

Najstarszym stowarzyszeniem archiwistów jest holenderskie "Verenigning van Archivarissen in Nederland". Powstało ono 17 czerwca 1891 r., liczy więc dziś 88 lat[5]. Od początku było to stowarzyszenie o modelu nowoczesnego zawodowego ugrupowania fachowego. Niezwłocznie podjęło ono działanie własnego organu "Nederlands archivenblad" I1892/ oraz organizowanie regularnych kongresów krajowych, utworzyło też publiczną szkołę archiwalną, której ukończenie stało się obowiązkowe dla wszystkich zawodowych archiwistów, przy czym kuratorem szkoły jest przewodniczący stowarzyszenia, opracowało ono również projekt pierwszego w świecie ustawodawstwa w zakresie archiwistyki. Pierwszym przewodniczącym stowarzyszenia był Samuel Muller, teoretyk archiwistyki, ojciec zasady prowenienc ji, współautor pierwszego podręcznika archiwistyki "Handleiding" Mullera-Feitha-Fruina. Żadne stowarzy-

[5] pisano w 1976 r. /przyp. red./.

szenie zakładane dzisiaj nie mogłoby lepiej określić stawianych sobie zadań.

Archiwiści Niemiec i Austrii ustanowili w roku 1898 zasadę spotykania się na wspólnych kongresach dorocznych, jednakże były one organizowane przez stały komitet, a nie przez stowarzyszenie. Tak więc Holandia, jest jedynym krajem, w którym stowarzyszenie archiwistów powstało w XIX wieku. Następnie powstały stowarzyszenia we Francji /1904/, Belgii /1907/, a po pierwszej wojnie światowej w Szwajcarii /1922/, Niemczech /1924/, Wielkiej Brytanii /1932/ oraz w Stanach Zjednoczonych /1936/.

Wszystkie inne narody, które odpowiedziały na moją ankietę utworzyły swe stowarzyszenia zawodowe dopiero po drugiej wojnie światowej. Bez wątpienia współpraca międzynarodowa, która objęła cały świat, a która swój wyraz znalazła w utworzeniu MRA dała w tym kierunku przykład i bodziec. W pierwszej fazie w latach 1945-1955 zaraz po wojnie powstały nowe stowarzyszenia w Polsce, Wielkiej Brytanii, RFN, Szwecji i Izraelu. W drugim etapie, w ostatnim dziesięcioleciu, powstały stowarzyszenia trzeciego świata oraz organizacje regionalne Ameryki Północnej. Pragnę dodać, że stowarzyszenie archiwistów Górnej Wolty oraz Salwadoru są jedynymi reprezentantami swych krajów w MRA, gdyż kraje te nie mają przedstawicieli w grupie A.

4. Cele i zadania

Zadania stowarzyszeń archiwistów są w ogólnych zarysach zbieżne. Wszystkie popierają koleżeńskie kontakty i współpracę na polu zawodowym, wszystkie interesują się rozwojem archiwistyki, podwyższaniem poziomu pracy archiwistów oraz propagowaniem znajomości problemów archiwistyki w odpowiednich społeczeństwach. Wydawnictwa i zebrania to środki realizacji tych celów. Prawie wszystkie stowarzyszenia wydają czasopisma, których rozpowszechnianie przekracza krąg ich członków. "The American Archivist" /USA/ i "Der Archivar" /RFN/, których rozmiar przewyższa 600 stron rocznie, mają

nakłady ponad 2000 egzemplarzy. Ponad 1000 egzemplarzy szeroko rozpowszechnianych wydają "The Journal of the Society of Archivists" i "Archives" /Wielka Brytania/, "Gazette des Archives" /Francja/, "Boletín de la Asociación Nacional de Bibliotecarios Archiveros y Arqueólogos" /Hiszpania/ oraz "Archiwista" /Polska/; następnie idą "Federlands Archivenblad" /Holandia/, "Archives et Bibliothèques de Belgique" /Belgia/ i "Scrinium" /Austria/. Kilka zaledwie stowarzyszeń ogranicza się do wydawania "Biuletynu" lub "Wiadomości" /Newsletter/ rozpowszechnianych wyłącznie wśród członków, w kilku przypadkach publikacje takie są rozprowadzane jako dodatek do czasopism np. przez Stowarzyszenia Archiwistów Amerykańskich /SAA/.

Francja, Wielka Brytania, Polska, Hiszpania i RFN podejmują zadanie publikowania podręczników, Izrael, Belgia i Holandia również przewodników i inwentarzy.

Centralnym punktem pracy wielu stowarzyszeń jest organizowanie kongresów narodowych. Zbierają się one co roku w RFN, Stanach Zjednoczonych, Austrii, Wielkiej Brytanii, Izraelu, Szwajcarii oraz w Quebecu,[x] co dwa lata w Holandii, Hiszpanii, co pięć lat w Polsce[6], tylko we Francji sprawą tą zajmuje się dyrekcja archiwów państwowych. Belgia, Szwecja i Senegal organizują tylko sympozja badawcze. Kongresy trwają 3 do 4 dni i zajmują się wyłącznie problematyką archiwalną, w tych wszystkich krajach, w których stowarzyszenia archiwistów nie są połączone z organizacjami bibliotekarskimi. W RFN i Szwajcarii w programy tych kongresów wchodzą też tematy historyczne. W większości krajów kongresy zajmują się wyłącznie pogłębianiem wiadomości zawodowych, obok tego jednak w RFN, Izraelu, Holandii, Szwajcarii i Senegalu realizowane są dodatkowe programy ciągłego doskonalenia zawodowego.

---

[6] Informacja nieścisła. W Polsce odbywają się Krajowe Zjazdy Delegatów SAP co 4 lata - według przepisów aktualnego Statutu. Do 1976 r. zjazdy odbywały się co 3 lata. Trudno je nazwać "kongresami narodowymi" /przyp. red./.

[x]/ Stowarzyszenie regionalne w prowincji Kanady Quebec.

Wszystkie stowarzyszenia zajmują się też kształceniem archiwistów. W kilku krajach utworzenie szkół archiwistów nastąpiło z inicjatywy stowarzyszeń; tak było w Holandii, RFN i Polsce; przewodniczący stowarzyszeń są tam kuratorami lub członkami kolegiów doradczych. Asociación General de Archivistas w Salwadorze samo prowadzi odpowiednią szkołę. Stowarzyszenia w RFN, Wielkiej Brytanii, Izraelu, Polsce, Quebecu, Szwajcarii i Senegalu organizują też kursy szkoleniowe dla archiwistów, nie mających fachowego wykształcenia. Troszczą się przy tym zwłaszcza o to, by nie tylko archiwiści sieci państwowej objęci byli odpowiednim przeszkoleniem.

Prawie wszystkie stowarzyszenia krajowe obejmują archiwistów państwowych, miejskich i gospodarczych, archiwistów różnych wyznań religijnych oraz zatrudnionych w archiwach rodów i rodzin, głównie szlacheckich, a także w archiwach filmowych, prasowych, radia i telewizji, partii i stronnictw politycznych, instytucji naukowych oraz w archiwach sztuki. To właśnie powoduje, że stowarzyszenia są najważniejszymi centrami współpracy i koordynacji pomiędzy archiwami państwowymi a archiwami pozostającymi poza siecią państwową.

Stowarzyszenia spełniają również rolę doradczą wobec rządu, władz lokalnych /niższego szczebla/ oraz właścicieli prywatnych, w sprawach związanych z archiwistyką, w szczególności pomagają w opracowaniu ustaw i zarządzeń odnoszących się do archiwów. W RFN, Wielkiej Brytanii, Polsce, Salwadorze i Senegalu mają również możność wpływania na ustalanie taryf uposażeń archiwistów. Tylko we Francji, Szwecji i Hiszpanii dyrekcje archiwów państwowych są tak silne, że one wyłącznie wykonują funkcje koordynacyjne i udzielania poradnictwa zawodowego dla archiwów państwowych i pozostających poza siecią archiwalną.

Współpraca archiwów publicznych i prywatnych stwarza najlepsze przesłanki do opieki nad materiałem archiwalnym i udzielania fachowej pomocy tam, gdzie istnieją archiwa pry-

watne nie zatrudniające na stałe archiwisty. Brytyjskie Stowarzyszenie Archiwistów /British Records Association/ w tym właśnie upatruje swe główne zadanie; stowarzyszenia belgijskie i holenderskie opracowują i publikują inwentarze takich archiwów. Archiwiści Belgii, Izraela oraz zatrudnieni w archiwach gospodarczych RFN organizują i prowadzą wymianę inwentarzy. Stowarzyszenie Archiwistów Niemieckich /RFN/ posiada kasę zapomogową dla bezrobotnych kolegów, którzy znajdują się w nędzy. Stowarzyszenie hiszpańskie dysponuje środkami finansowymi pozwalającymi na udzielanie zapomóg i stypendiów dla kolegów prowadzących prace badawcze. W krajach o ustroju federalnym stowarzyszenia archiwistów biorą udział w koordynowaniu polityki archiwalnej poszczególnych władz krajowych lub stanowych. Były one lub są inicjatorami utworzenia komisji lub kongresów powołanych do tego celu; tak głównie w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, RFN i Austrii.

Taki jest szeroki wachlarz zadań realizowanych przez stowarzyszenia w służbie społeczeństw i nauki, dla dobra archiwów i archiwistów. Wysiłki zmierzające do sprostania tym zadaniom w sposób jak najbardziej efektywny, spowodowały powstanie bardzo zróżnicowanych form organizacyjnych oraz strukturalnych.

5. Struktura i organizacja

Istnieją stowarzyszenia posiadające członków - instytucje albo członków indywidualnych, względnie oba te rodzaje. Stowarzyszenie krajowe Senegalu jest czysto instytucjonalne; najstarsze stowarzyszenia europejskie były organizacjami osób fizycznych, na początku wyłącznie archiwistów zawodowych. Odnosi się to jeszcze do dziś dnia do Holandii, gdzie stowarzyszenie przyjmuje w swe szeregi wyłącznie archiwistów posiadających wykształcenie fachowe, którzy ukończyli szkołę archiwalną; również w Belgii, Francji, Hiszpanii i RFN stowarzyszenia przyjmują wyłącznie archiwistów. Tak samo Brytyjskie Stowarzyszenie Archiwistów, które jednak obok archiwistów przyjmuje osoby gotowe do popierania celów stowarzyszenia. "Verein deutscher Archivare" i "Society" brytyjskie mają więcej niż 700 członków, "Vereniging" - holenderskie ponad 500, stowarzyszenie francuskie ponad 400, hiszpańskie około 200, a belgijskie około 100.

Większość stowarzyszeń obok członków - osób fizycznych, przyjmuje również członków - instytucje. Stanowi to poważny czynnik poparcia finansowego, gdyż instytucje płacą wyższą składkę członkowską. Tylko Szwajcaria ogranicza się przy tym do archiwów i archiwistów. Wszystkie inne kraje wśród członków wspierających mają instytucje i osoby fizyczne: właścicieli i użytkowników archiwów, instytucje naukowe, fundacje i przedsiębiorstwa.

Oto liczby[7] obrazujące członkostwo stowarzyszeń: "Society of American Archivists" 400-1800 /220/, British Records Association" 448-697 /1127/, Polska 53-878 /931/, Szwecja 85-280 /365/, Quebec - 2-286 /288/, Austrią 65-151 /216/, Szwajcaria 33-116 /149/, Izrael 19-70 /89/. Tutaj należy też przytoczyć Stowarzyszenie Archiwistów Gospodarczych w RFN 75-64 /139/ i Salwadoru. Wynika z tego, że największe w skali światowej są "Society of American Archivists" oraz "British Records Association", które zapewne rozporządzają też największymi środkami finansowymi, tym bardziej, że British Records Association otrzymuje subwencje ze źródeł publicznych. Te dwa stowarzyszenia są jedynymi, które posiadają stałe sekretariaty i zatrudniają sekretarza. Prawie wszystkie stowarzyszenia rozprowadzają darmo swe publikacje wśród swych członków, co najmniej wydawany przez siebie periodyk. Cena tych wydawnictw równa się zwykle wysokości składki rocznej członka stowarzyszenia /Polska, Quebec, Salwador, Szwecja, Stany Zjednoczone/, czasami jednak w kilku krajach, przekracza ją /Belgia, Holandia, Austria, Hiszpania, RFN/. Jest to możliwe tylko dzięki temu, że odpowiednie stowarzy-

---

[7] Pierwsza liczba - członkowie wspierający /osoby prawne/, druga liczba - osoby fizyczne, trzecia liczba - razem /przyp. red./.

szenia otrzymują subwencję. We Francji, Holandii, Quebecu, Senegalu i Hiszpanii, stowarzyszenia otrzymują oficjalne subwencje, to samo dotyczy też British Records Ass.

W niektórych krajach w ramach stowarzyszeń działają grupy lub sekcje, kształtowane według zainteresowań zawodowych albo terytorialnych /regionalnych/; czasami stosowane są oba te kryteria. Tak Verein deutscher Archivare w RFN ma 7 sekcji: archiwów państwowych, komunalnych, wyznaniowych, rodowych i rodzinnych, gospodarczych, parlamentarnych, prasy, radia i telewizji. Przedstawiciele tych sekcji stanowią zarząd stowarzyszenia. Każda sekcja organizuje sympozja naukowe oraz kursy doskonalące, niektóre z nich zajmują się także kształceniem młodych kadr oraz wydają własne biuletyny. Część tych sekcji ma własne oddziały terenowe, które prowadzą odpowiednie prace.

Stowarzyszenie francuskie formalnie działa w dwóch sekcjach: archiwów państwowych oraz archiwów miejskich. W innych stowarzyszeniach zaznacza się podział na sekcje archiwów historycznych i urzędowych - zakładowych, przy czym druga z tych grup zajmuje się głównie zagadnieniami zarządzania archiwami. W Quebecu obie te sekcje mają po 2-4 oddziałów regionalnych.

Omawiane tu stowarzyszenia mają swe oddziały terenowe niezależnie od podziału na sekcje. We Francji istnieje 22 oddziały, w Polsce 18, przy czym dla przedstawicieli oddziałów zarezerwowane jest 1/3 miejsc członków Zarządu Głównego. W RFN oddziały regionalne istnieją we wszystkich autonomicznych krajach /Länder/, reprezentują one interesy archiwistów wobec parlamentów i rządów odpowiednich krajów.

Zgromadzenie ogólne stowarzyszenia zbiera się w Polsce i Izraelu raz na 4 lata, w większości innych krajów raz na rok, a w Holandii 3-4 razy w roku.

Zgromadzenia ogólne wybierają zarząd główny danego stowarzyszenia składający się z 12-18 członków. Mniej jest ich w Belgii, Izraelu, Quebecu i Holandii, w Wielkiej Brytanii jest ich więcej. W Hiszpanii i RFN są w nim reprezentowane różne kategorie archiwów, w Polsce oraz w brytyjskiej "Society" również oddziały terenowe, natomiast w British Records Association różne instytucje oraz organizacje.

Większość stowarzyszeń posiada komitety problemowe, które powołuje zarząd główny albo wyłania zgromadzenie ogólne. Z reguły zajmują się one dwoma, trzema z następujących zadań: publikacje, fotografie i mikrofilmy, konserwacja i restauracja materiałów archiwalnych, kształcenie, brakowanie, informacja automatyczna. Wyróżnia się na tym polu "Society of American Archivists", które ma 35 komitetów, zajmujących się bądź problematyką techniczną i organizacyjną, bądź też zagadnieniami poszczególnych grup archiwów, które w innych krajach rozpatrywane są przez sekcje.

Przewodniczący prawie wszędzie wybierany jest bezpośrednio przez zgromadzenie ogólne. Kadencja jego trwa przez 1 rok w Wielkiej Brytanii, Quebecu, Salwadorze, Szwecji i Stanach Zjednoczonych, 2 lata w Hiszpanii, 3 lata we Francji, 4 lata w Belgii, RFN, Polsce i Szwajcarii, 5 lat w Holandii, w Izraelu czas sprawowania funkcji prezydenta jest nieograniczony.

W czterech krajach przewodniczący Stowarzyszeń archiwistów wchodzą w skład Krajowych Komitetów d/s UNESCO - w RFN, Francji, Holandii i Belgii. W związku z tym mają oni wpływ na kształtowanie polityki kulturalnej swych krajów, mogą oddziaływać za pośrednictwem swych rządów na Zgromadzenie Ogólne UNESCO i w ten sposób mogą również pomagać Międzynarodowej Radzie Archiwów.

6. Możliwości współpracy międzynarodowej stowarzyszeń

To powiedziawszy można przejść do ostatniego zagadnienia - międzynarodowej współpracy archiwalnej. Problemy te stanowiły końcową część ankiety - odpowiedzi wyłoniły szeroki wachlarz propozycji.

70% odpowiedzi ze wszystkich części świata postuluje zacieśnienie współpracy stowarzyszeń, podjęcie wspólnych zadań i zwiększenie wpływu na program MRA. By sprostać tym zadaniom wysuwa się propozycje stworzenia wspólnej organizacji: Federacji Stowarzyszeń Archiwistów, która mogłaby stać się częścią składową Międzynarodowej Rady Archiwów.

Belgia proponuje by ta Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Archiwistów wyłoniła 50% członków Komitetu Wykonawczego oraz 50% członków Zarządu MRA, wszystkie stowarzyszenia powinny być z urzędu reprezentowane w Komitecie redakcyjnym pisma "ARCHIVUM". Inne kraje są skromniejsze i uważają za wystarczające, by prezydent Federacji był członkiem Komitetu Wykonawczego MRA z urzędu bądź też jako jeden z członków z wyboru. Federacja musiałaby być sekcją MRA.

Jako sekcja MRA, Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Archiwistów miałaby zebranie plenarne i posiedzenie robocze w czasie każdego Międzynarodowego Kongresu Archiwów, z okazji spotkań Okrągłego Stołu /Table Ronde/ mogłoby odbywać się spotkanie przedstawicieli krajów-członków Federacji. Federacja miałaby również prawo zwoływania własnych zebrań. Wydaje się przy tym wskazane skoncentrowanie się na konferencjach regionalnych i sympozjach badawczych /tak RFN, Holandia, Polska, Stany Zjednoczone/. Holandia i RFN proponują łączenie takich zebrań z kongresami krajowymi. Izrael, Senegal i Stany Zjednoczone wysuwają propozycje wzajemnych zaproszeń archiwistów.

Jako sekcja MRA, Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Archiwistów może zająć się - jak to zgodnie podkreślają prawie wszystkie wypowiedzi - wspólną akcję wydawniczą. Belgia proponuje wydawanie wielojęzycznego czasopisma - RFN, Polska i Hiszpania publikowanie biuletynu informującego o organizacji i działalności stowarzyszeń. Ważną częścią biuletynu byłoby kalendarium organizowanych kongresów krajowych i konferencji roboczych /RFN/ oraz wspólna bibliografia /Quebec/, jak również krótkie sprawozdania z międzynarodowych kongresów archiwów i posiedzeń Table Ronde, które mo-

głyby w ten sposób dotrzeć do członków stowarzyszeń, jako że oficjalne materiały tych zebrań ukazują się w "Archiwum" ze znacznym opóźnieniem i nie dostają się tak łatwo do rąk szerszego grona archiwistów /Holandia/.

Polska proponuje zawarcie porozumienia /pool - u/ artykułów ukazujących się w czasopismach krajowych, które mogłyby być przedrukowywane bez kosztów i ograniczeń.

RFN postuluje wydanie "Informatora o stowarzyszeniach archiwistów", który stanowiłby uzupełnienie informacji o archiwach ogłoszonych w tomie XXII-XXIII "Archivum". Senegal zaleca wspólne ogłaszanie przewodników po archiwach i inwentarzy.

Wśród innych interesujących propozycji, które możnaby wspólnie realizować za pośrednictwem zebrań czy konferencji oraz wydawnictw, wymienić należy: wspólne dyskutowanie problemów archiwistyki /Hiszpania/, sharmonizowanie ustawodawstwa archiwalnego i przedyskutowanie zagadnień prawa archiwalnego /Quebec, Senegal/; organizacja i rozwój archiwów narodowych /Senegal/, przygotowanie programów badawczych /Senegal/ i zorganizowanie informacji o zespołach archiwalnych, które mogłyby mieć znaczenie dla innych krajów /Izrael/.

Izrael i Quebec postulują wspólne organizowanie kursów szkolenia zawodowego; Quebec opracował projekt audiowizualnego montażu szkoleniowego z zakresu archiwistyki, którego realizacji oczekuje przy pomocy wszystkich stowarzyszeń-członków Federacji.

Ogólna wymiana publikacji, którą prowadzą już wszystkie poważniejsze czasopisma wydawane przez stowarzyszenia nie byłaby trudna do wprowadzenia oraz pożyteczna w ramach odpowiednich kręgów językowych. Jest ona zalecana przez wiele stowarzyszeń. Quebec i Senegal przewidują ponadto wymianę dokumentów i mikrofilmów, przy czym stowarzyszenia mogłyby zawierać odpowiednie porozumienia przede wszystkim w zakresie archiwów nie będących państwowymi.

Wszystkie te propozycje wskazują, że Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Archiwistów mogłaby podjąć się realizacji wielu rozsądnych zadań, które są zbyt szczegółowe dla Międzynarodowej Rady Archiwów i jej organu "Archivum", a które Federacja mogłaby zaproponować swym członkom. Federacja wzmocniłaby na tej drodze swój wpływ na MRA i jej działalność oraz mogłaby efektywnie reprezentować interesy swych członków.

7. Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Archiwistów jako Sekcja Międzynarodowej Rady Archiwów

Zebranie dzisiejsze powinno zadecydować, czy stowarzyszenia archiwistów pragną połączyć się, by utworzyć sekcję w ramach Międzynarodowej Rady Archiwów. Oto kilka informacji.

Zgodnie ze znowelizowanym statutem MRA /nr 34/ włączenie do niej sekcji oraz ich struktura organizacyjna wymagają aprobaty Komitetu Wykonawczego oraz Zgromadzenia Ogólnego MRA. Przewodniczący i sekretarz sekcji są wybierani i przedstawiani przewodniczącemu MRA, który ich powołuje. Sekcja jest niezależna we wszystkich innych sprawach.

Federacja mogłaby przyjąć do swego grona każde stowarzyszenie archiwistów, które wyraża chęć współpracy, również niezależne stowarzyszenia regionalne, jakie działają w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie, a także niezależne stowarzyszenia archiwistów niektórych typów archiwów specjalnych, jakie są znane w Europie Zachodniej i Północnej. Wszystkie stowarzyszenia członkowskie zbierałyby się co 4 lata na zgromadzenie plenarne, które mogłoby obradować łącznie z Międzynarodowym Kongresem Archiwów i decydować o programie pracy Federacji.

Dzisiejsze zebranie nie może jednak przeprowadzić wyborów, gdyż każdy kraj powinien mieć tę samą liczbę głosów. Wybory przewodniczącego, sekretarza i innych członków zarządu albo rady, powinny być dokonane na zebraniu krajów, na którym każdy kraj byłby reprezentowany przez swoje stowarzyszenie. Takie zebranie krajów /rada krajów/ może się odbyć w czasie Międzynarodowego Kongresu Archiwów albo posiedzenia Table Ronde. Zarząd /lub rada/ powinien składać się z 7 członków wybranych.

1/ Przewodniczący, mianowany przez przewodniczącego MRA; powinien on być przedstawicielem kraju-członka MRA grupy B. Powinien też być z urzędu członkiem Komitetu Wykonawczego MRA /to samo dotyczy też przewodniczących oddziałów regionalnych/[8], co wymaga zmiany statutu MRA. Mógłby być przy tym członkiem Komitetu Wykonawczego z wyboru.

2/ Sekretarz mianowany przez przewodniczącego MRA, powinien być reprezentantem członka MRA grupy B.

3/ 4 wice-przewodniczących wraz z przewodniczącym powinni to być przedstawiciele stowarzyszeń, działających w Afryce, Ameryce, Azji, Australii, Europie Zachodniej i Europie Wschodniej.

4/ Skarbnik - organizowałby zagadnienia finansowania korespondencji oraz wydawnictw.

Zebranie plenarne mogłoby zalecić zarządowi lub radzie opracowanie projektu statutu, przygotowanie wydawania biuletynu, opublikowanie spisu członków i innych wydawnictw oraz zwoływanie zebrań.

W ten sposób nasza grupa robocza mogłaby stać się pożytecznym narzędziem naszych stowarzyszeń dla dobra archiwów i archiwistów.

Tłum. Z.K.

---

[8] Zdania tego brak w tekście niemieckim.

Międzynarodowa współpraca Stowarzyszeń Archiwistów

W czasie VII Międzynarodowego Kongresu Archiwów w Moskwie ze strony delegacji polskiej zgłoszona została propozycja uzupełnienia międzynarodowej współpracy archiwów przez włączenie czynnika społecznego, to znaczy działającego w wielu krajach stowarzyszeń archiwistów[1]. Rzecz sprowadza się do tego, że dotychczasowe działania Międzynarodowej Rady Archiwów /ICA/, organu afiliowanego przy UNESCO, opierały się niemal wyłącznie o udział oficjalnych organów rządowych reprezentujących służby archiwalne odpowiednich krajów - uczestników współpracy[2]. Zgodnie z praktyką przyjętą przez Organizację Narodów Zjednoczonych /ONZ/ i jej agendy w tym również UNESCO, organy rządowe stanowią grupę członków "A", podczas gdy instytucje te dopuszczają również udział międzynarodowych organizacji /zrzeszeń i federacji/, jako członków grupy "B".

Sprawa ta była w okresie 1973-1975 przedmiotem rozważań Komitetu Wykonawczego ICA, w wyniku których zdecydowano podjąć badania co do możliwości aktywniejszego włączenia do

---

[1] Zob. Sprawozdanie pt. "Kongres archiwów w Moskwie" /oprac.Z.K. i B.W./ "Archiwista" r.9:1973 nr 1 /32/ s.42-48, zwłaszcza s.47.

[2] Zob. S.Nawrocki: UNESCO i archiwa. "Archiwista" r.8: 1972 nr 4 /31/ s.31-37.

prac ICA również tej grupy członków. Przeprowadzono ankietyzację znanych wówczas Komitetowi Stowarzyszeń. W lecie 1976 r. ogłoszone zostało wstępne sprawozdanie z ankiety opracowane przez dra Helmuta Dahma, ówczesnego dyrektora archiwów w Kraju Nadrenii-Westfalii /RFN/, aktywnego działacza Stowarzyszenia Archiwistów Niemieckich[3]. Wyniki rozesłano jako materiał przygotowawczy do VIII Międzynarodowego Kongresu Archiwów, który zebrał się w jesieni 1976 r. w Waszyngtonie. W toku obrad tego Kongresu podjęto uchwałę powołującą Komitet Organizacyjny Sekcji Stowarzyszeń Archiwistów /Section of Profesional Archival Associations - SPAA/, w składzie 7-osobowym. Do udziału w tym Komitecie zaproszono również przedstawiciela Stowarzyszenia Archiwistów Polskich w osobie nieobecnego na Kongresie przewodniczącego ZG SAP.

Komitetowi Organizacyjnemu przewodniczy dr H.Dahm /RFN/, sekretarzem jest p. Ann Morgan-Campbell /USA - Stowarzyszenie Archiwistów Amerykańskich - SAA/, członkami są przedstawiciele Stowarzyszeń Archiwistów Brazylii - A.Moraes e Castro, Holandii - dr J.Rinzema, Izraela - dr M.Heymann, Wielkiej Brytanii - P.Walne i Polski - prof. Z.Kolankowski. Na jednym z kolejnych zebrań Komitetu podjęto uchwałę zgodną z odgórnymi zaleceniami UNESCO i ICA w sprawie proporcjonalnego udziału krajów rozwijających się - o dokooptowaniu przedstawicieli Stowarzyszenia Archiwistów Indii dr N.H.Kulkarnee oraz Stowarzyszenia Bibliotekarzy, Archiwistów i Dokumentalistów Senegalu S.M´Baye.

Komitet zbiera się regularnie dwa razy w roku: w roku 1977 w Düsseldorfie /koniec lipca/ i Cagliari /październik/, w 1978 w Schweningen /czerwiec/ i w Nairobi /październik/; w 1979 r. odbyło się w pierwszych dniach marca zebranie w Londynie. Sesje w Cagliari i Nairobi zorganizowane były łącznie

---

[3] Raport H.Dahma publikujemy w niniejszym numerze, zob. s.3-19.

z odbywającymi się spotkaniami Table Ronde zwoływanymi dorocznie przez ICA. Tym samym względem podyktowane też jest miejsce następnego zebrania przewidzianego na jesień 1979 r. na Gwadelupie.

Ostatnie zebranie londyńskie /1-2 marca 1979 r./ poświęcone było przeglądowi zagadnień omawianych na wszystkich poprzednich sesjach SPAA, co wiązało się z formalnym przyjęciem protokółów ich obrad. Dało to przedstawicielowi Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, który poraz pierwszy miał możność włączenia się do prac Sekcji, wgląd w całość problematyki roboczej.

Aktywność Sekcji skoncentrowała się głównie na rejestracji i włączeniu w swój zasięg działających w różnych krajach świata organizacji społecznych posiadających zresztą bardzo zróżnicowane oblicze, które umownie nazwać można stowarzyszeniami archiwistów. Stowarzyszenia te są w niektórych przypadkach pojmowane szerzej i w wielu krajach działają organizacje wspólne bibliotekarzy, dokumentalistów, archiwistów, czasem też arcneologów /np. Belgia, Hiszpania, Senegal/, gdzieindziej znów występują organizacje uprofilowane zawodowo jak np. Stowarzyszenie Archiwistów Archiwów Gospodarczych /RFN, Holandia/, lub archiwów związków wyznaniowych /Francja, RFN/.

Wyspecjalizowanie może mieć też charakter regionalny, gdy w obrębie jednego państwa obok stowarzyszenia ogólnonarodowego działają organizacje zrzeszające archiwistów pracujących na określonym terenie - takie twory regionalne liczne są w USA i Kanadzie, do tej grupy zaliczyć można także krajowe organizacje archiwistów jugosłowiańskich połączone następnie we wspólnym "Zrzeszeniu Stowarzyszeń" /Savez Arhivista Jugoslavije/[4].

---

[4] Zob. Informacja Cz.Skopowskiego o Zrzeszeniu Stowarzyszeń Archiwistów Jugosławii, omawiająca statut tego zrzeszenia; "Archiwista" r.6:1970, nr 3 /22/, s.25-29.

Z pozostałych 17 stowarzyszeń, które odpowiedziały na ankietę z 1976 r. i zostały uznane niejako za członków założycieli", liczba zarejestrowanych w SPAA organizacji wzrosła obecnie do 34. Według szacunku przewodniczącego dra H. Dahma nie wyczerpuje to istniejących organizacji zawodowych; oblicza on ich liczebność na powyżej 60. Prowadzone są dalsze prace zmierzające do objęcia wszystkich stowarzyszeń współpracę z SPAA.

Drugim nurtem prac SPAA było przygotowanie I Międzynarodowego Tygodnia Archiwów. Z pewną satysfakcją odnotować można fakt, że za wzorzec posłużyły tu doświadczenia polskich - czterech już - Tygodni Archiwów. W obecnej chwili sprawa ta sprowadza się do zachęcenia organizacji krajowych do podjęcia w roku 1979 działań, analogicznych do poczynań polskich. Akces do tej akcji zgłosiło, jak dotąd, ponad 20 krajów. Przewiduje się, że niektóre przesuną odpowiednie obchody na początek 1980 r. /np. Francja/. Podsumowanie całej akcji nastąpić ma w ramach IX Kongresu Archiwów w Londynie jesienią 1980 r. Na tymże Kongresie londyńskim - a ściślej na zebraniu plenarnym SPAA, które ma być zwołane w przeddzień Kongresu - podjęte mają być kroki zapoczątkowujące istotną współpracę Stowarzyszeń. W zamysłach organizatorów mają one przybrać postać omówień, w szeregu referatów, problematyki archiwów nie wchodzących w sieci archiwów "państwowych", a więc archiwów prywatnych, archiwów zrzeszeń religijnych /różnych wyznań/, instytucji naukowych itd. Docelowym dążeniem byłoby opublikowanie zbioru takich referatów, naświetlających tę złożoną problematykę.

Wydaje się,że poczynania SPAA są ze wszech miar słuszne - brak im jednak, jak dotąd, zasadniczego celu, którym w przekonaniu piszącego te słowa winno być konsekwentne, efektywne dążenie do utworzenia organizacji międzynarodowej -

Federacji Stowarzyszeń Archiwistów[5] takiej jak działające od dawna IFLA /International Federation of Library Associations - Federacja Międzynarodowa Stowarzyszeń Bibliotekarzy/ lub FID /Féderation Internationale des Documentalistes - Międzynarodowa Federacja Dokumentalistów/. Tylko powołanie takiego tworu międzynarodowego usunie trudności organizacyjne, umożliwi archiwistom całego świata zajęcie wobec UNESCO i ICA postawy równorzędnego i liczącego się w skali światowej partnera wszelkich dalszych prac i poczynań.

Zygmunt Kolankowski

5, Mimo zapowiedzi zawartych w raporcie dra H.Dahma z 1976 r. na Kongresie waszyngtońskim nie doszło do utworzenia Federacji.

Andrzej Igielski
Warszawa

Potrzeby informacyjne indywidualnych użytkowników dokumentacji archiwalnej

Zakres i metody badań

Organizowanie działalności archiwum w zakresie gromadzenia, opracowywania i udostępniania zasobu powinno w zasadzie być oparte na znajomości potrzeb użytkowników dokumentacji archiwalnej. Znajomość potrzeb użytkowników dokumentacji może być pełna jedynie w wyniku systematycznych badań tej złożonej problematyki.

W archiwach polskich tego rodzaju badania nie były jeszcze w sposób wyczerpujący i właściwy przeprowadzane, podczas gdy w bibliotekach badania potrzeb użytkowników mają już pewną tradycję, a nawet włączone bywają do programu działalności tych placówek. Wyniki okresowe badań potrzeb użytkowników w ośrodkach informacji naukowej również uważa się za ważny element w prognozowaniu, planowaniu, stymulacji i koordynacji działalności podstawowej.

Za granicę badania potrzeb informacyjnych użytkowników w placówkach informacji naukowej zapoczątkowano w latach pięćdziesiątych. W latach następnych były one rozwijane i doskonalone. Punktem wyjścia w tych badaniach było ustalenie struktury występującej zbiorowości użytkowników informacji,

czyli ustalenie grup osób o identycznych cechach, jak np. wykształcenie, wykonywany zawód itp. Następnie na podstawie ustalonej struktury zbiorowości prowadzono dalsze badania dla szczegółowego rozpoznania potrzeb określonych kategorii użytkowników.

W dotychczasowej terminologii archiwalnej dawał się zauważyć brak jednoznacznej nazwy na określenie osoby korzystającej z akt[1]. Potocznie, oraz w publikacjach, spotyka się określenie "badacz", "korzystający z akt", "interesant" itd. W ostatnich latach w związku z przedsięwzięciami, zmierzającymi do włączenia archiwów do współpracy z systemami informacji naukowej pojawia się nazwa "użytkownik" w odniesieniu do osoby korzystającej z dokumentacji archiwalnej[2]. Planowane włączenie archiwów państwowych, wyodrębnionych i zakładowych do ogólnokrajowego systemu informacji SINTO[3] stwarza, jak się wydaje pilną konieczność aktualizacji wiedzy pracowników służby archiwalnej o użytkownikach informacji zawartych w przechowywanym zasobie.

Dotychczasowe zainteresowanie archiwów polskich użytkownikami ograniczały się przede wszystkim do obserwacji i rejestracji, prowadzonej głównie dla celów sprawozdawczości z zakresu udostępniania. Ilościowe dane o udostępnianiu zasobu nie mogą stanowić podstawy wyjściowej do badań rzeczywistych potrzeb informacyjnych osób użytkujących dokumenty archiwalne. Centralnym bowiem punktem zainteresowania każdego nowoczesnego systemu informacji, a nawet każdej jego części składowej jest użytkownik informacji.

---

[1] Zob. Polski Słownik Archiwalny /wyd. z 1974 r./ i Materiały do słownika terminologii archiwalnej państw socjalistycznych /1973 r./.

[2] L.Chajn: "Narodowe systemy informacyjne NATIS", Archeion t.64, 1976 r., s.134; S.Nawrocki: "Narady środowiskowe w Archiwum Państwowym w Poznaniu w 1974 r.", tamże s.286.

[3] Zob.: Z.Kolankowski: "Archiwa wobec SINTO", Archiwista R.14:1978, nr 3-4 /54-55/.

Charakterystyka poszczególnych grup użytkowników dokumentacji archiwalnej oraz rozpoznanie ich zróżnicowanych potrzeb, a także poziomu przygotowania do samodzielnego wyszukiwania i wykorzystywania informacji zawartych w źródłach archiwalnych - stanowić winno przedmiot celowo zorganizowanych kompleksowych badań.

Przystępując do wstępnego określenia struktury zbiorowości użytkowników dokumentacji archiwalnej, można generalnie wyodrębnić dwie zasadnicze grupy użytkowników: osoby prawne i osoby fizyczne. Użytkowników będących osobami prawnymi podzielić można na podgrupy: 1/ jednostki państwowe i społeczne /w tym twórców i sukcesorów zespołów akt/; 2/ instytucje naukowo-badawcze. Użytkownicy - osoby prawne /wszelkiego rodzaju instytucje/ stanowią odrębne zagadnienie. Ich potrzeby informacyjne są kształtowane przez plany badań lub plany działalności praktycznej. Przedmiotem niniejszych rozważań są badania mające na celu rozpoznanie potrzeb informacyjnych indywidualnych użytkowników, czyli osób fizycznych użytkujących archiwalia.

x x x

W badaniach potrzeb indywidualnych użytkowników /wykorzystujących zbiory biblioteczne, lub informacje powstałe w wyniku działalności ośrodków informacji naukowo-technicznej/ uznaje się za celowe dokonanie podziału zbiorowości ogółu użytkowników według jakiegoś przyjętego schematu. Jest to podstawowy warunek umożliwiający w następnym etapie rozpoznania potrzeb na zasadzie badań porównawczych.

Niezależnie od tego jaki schemat podziału użytkowników zostanie ostatecznie ustalony, można na podstawie dotychczasowych niepełnych obserwacji stwierdzić, że w archiwach najczęściej mamy do czynienia z następującymi grupami osób wykorzystujących archiwalia:

- pracownicy naukowo-badawczy i naukowo-dydaktyczni,
- studenci oraz słuchacze studiów doktoranckich,

- publicyści,
- nauczyciele,
- pracownicy inżynieryjno-techniczni zatrudnieni w jednostkach gospodarki narodowej.

W toku badań można użytkowników dokumentacji archiwalnej poklasyfikować w sposób bardziej szczegółowy, według dowolnie obranych kryteriów i punktów widzenia, np. według wykształcenia, specjalizacji zawodowej, miejsca zatrudnienia czy nawet miejsca zamieszkania. Jeśli oczywiście okoliczności tego rodzaju uznamy za czynniki wpływające na potrzeby informacyjne. Najistotniejszą jednak wydaje się okoliczność czy dany użytkownik korzysta z akt po raz pierwszy, czy też posiada już wieloletnie doświadczenie w samodzielnym wyszukiwaniu niezbędnych informacji. Z przytoczonych rozważań wynika, że decydujące znaczenie w kształtowaniu potrzeb informacyjnych użytkowników materiałów archiwalnych mają czynniki subiektywne - poziom wykształcenia, doświadczenie w dokonywaniu poszukiwań źródłowych, znajomość języków obcych, paleografii, neografii itp. Niezależnie od tego potrzeby użytkowników indywidualnych kształtowane są przez czynniki obiektywne, jak np. ogólny rozwój badań naukowych, specyfika poszczególnych dziedzin nauki, publicystyki czy działalności praktycznej administracyjnej i gospodarczej.

Środkiem do ustalenia czynników obiektywnych, które wpływają lub mogą wpłynąć w przyszłości na potrzeby użytkowników, jest śledzenie przez archiwa aktualnych kierunków rozwoju badań naukowych, opierających się na źródłach archiwalnych, a także stałego obserwowania potencjalnego zapotrzebowania na informacje retospektywne, zawarte w dokumentacji archiwalnej, przydatne dla celów utylitarnych administracji i gospodarki narodowej.

Określenie czynników subiektywnych, mających wpływ na potrzeby informacyjne poszczególnych kategorii użytkowników indywidualnych, jest problemem bardziej złożonym, który wymaga przeprowadzenia specjalnych badań. W toku takich badań można zastosować różne techniki badawcze: 1/ bezpośrednie

kontakty z użytkownikami, 2/ rejestrację wykorzystywania dokumentacji archiwalnej, 3/ wywiady z użytkownikami indywidualnymi, 4/ obserwację prowadzoną w pracowniach naukowych archiwów, 5/ ankiety.

Należy spodziewać się, że pełne i właściwe wyniki badań będzie można osiągnąć przy prowadzeniu równolegle badań różnymi uzupełniającymi się technikami, co umożliwia konfrontację rezultatów i ich ostateczną weryfikację.

Z autopsji wiadomo, że potrzeby informacyjne pracowników naukowych i innych specjalistów określane są przede wszystkim przez rodzaj i cel ich pracy, którą podejmują w archiwach i bibliotekach. Wiadomo również, że źródła archiwalne wykorzystywane są w różnym stopniu przez poszczególnych użytkowników, nawet tych, których zaliczymy do jednej wspólnej kategorii. Oczywiście istnieje także zależność pomiędzy celem, dla którego użytkownik korzysta z materiałów archiwalnych, a typem źródła i metodami poszukiwania. Te i inne zależności można ustalić prowadząc celowe badania zainteresowań informacyjnych użytkowników, przy stosowaniu różnych technik badawczych.

B e z p o ś r e d n i e k o n t a k t y z konkretnym użytkownikiem indywidualnym są skuteczną formą poznawania jego potrzeb informacyjnych wiążących się ze źródłami niezbędnymi dla realizacji pracy na podjęty temat. Bezpośrednie kontakty z użytkownikiem pozwalają archiwiście zaobserwować możliwości udostępniania różnych rodzajów dokumentacji przechowywanej przez archiwum. Efektywność tego rodzaju badania jest uzależniona od dokonywania analizy wniosków z bezpośrednich kontaktów z użytkownikiem akt, co niestety przeważnie jest zaniedbywane przez większość pracowników, zajmujących się udostępnianiem materiałów archiwalnych[4].

---

[4] Do wyjątków można zaliczyć próbę analizy zainteresowań użytkowników akt zawartą w artykule M.Tarnowskiej "Udostępnianie akt do celów naukowych w WAP w Olsztynie", Archiwista R.14:1978,nr 1-2/52-53/,s.23-35, zwłaszcza s.27 i nast.

R e j e s t r a c j a użytkowników - dotychczas ograniczała się do notowania liczby użytkowników oraz częstotliwości odwiedzin w pracowni naukowej archiwum. Technika rejestracji mogłaby zostać udoskonalona przez rozszerzenie jej na obieg jednostek inwentarzowych wypożyczanych z magazynu do pracowni dla poszczególnych użytkowników. Zaznaczyć należy, że dotychczasowa ewidencja ruchu jednostek archiwalnych jest ograniczona do zestawień ilościowych, przy tym przeważnie nieuwzględnia się przynależności zespołowej rejestrowanych jednostek. Stwarza to czasem podstawy do zbyt powierzchownej analizy stopnia wykorzystania zasobu archiwalnego i formułowania pochopnych wniosków.

W y w i a d y przeprowadzane z użytkownikami dokumentacji archiwalnej należą chyba do metod w archiwach całkowicie nieznanych. Osoba, która chce badać nawyki i potrzeby indywidualnego użytkownika materiałów archiwalnych przy pomocy techniki wywiadów, powinna przede wszystkim ustalić podstawowy przedmiot badania, który zależy w znacznym stopniu od specyfiki danego archiwum. Przedmiot badania należy następnie ująć w formę pytań oraz wybrać odpowiedniego użytkownika lub grupę użytkowników, co do których istnieje pewność,że stanowią w jakimś stopniu reprezentację dla większej zbiorowości osób odwiedzających pracownię naukową i korzystających z akt.

Pytania wchodzące w zakres zaplanowanego wywiadu powinny być zadawane badanej osobie w toku bezpośredniej rozmowy. Wywiad może być przeprowadzany w formie ukrytej /badany użytkownik nie zdaje sobie sprawy z rzeczywistego celu rozmowy/, można w ten sposób uzyskać większą szczerość wypowiedzi. Wywiad można też prowadzić w sposób całkowicie jawny, notując wypowiedzi sondowanego użytkownika. Metoda jawnego wywiadu zapewnia możliwość ograniczenia niewłaściwej interpretacji pytań, przez korygowania jego przebiegu przez pytającego. Z drugiej jednak strony należy liczyć się z możliwością nawet podświadomego sugerowania odpowiedzi zgodnych z założeniami przyjętymi przy planowaniu badań przez osobę prowadzącą wywiady.

Uzupełnieniem metody wywiadów może być o b s e r w a c j a. Technika obserwacji jest skutecznym narzędziem badawczym pod warunkiem jej systematyczności i ciągłości stosowania. W pracowni naukowej archiwum przedmiotem obserwacji przede wszystkim powinna stać się umiejętność posługiwania się archiwalnym aparatem ewidencyjno-informacyjnym przez poszczególne kategorie użytkowników. Obserwacja powinna być prowadzona w sposób skryty; prowadzący badania pracownik powinien prowadzić systematycznie "dziennik obserwacji". Dziennik ten powinien zawierać rubryki dotyczące zjawisk, które zamierza się objąć obserwacją.

Metoda obserwacji posiada następujące strony dodatnie: a/naturalne zachowanie się obserwowanego użytkownika, b/ możliwość ustalania zmian potrzeb informacyjnych w poszczególnych etapach poszukiwań archiwalnych, c/ możliwość zarejestrowania różnych typów sytuacji utrudniających dotarcie i wykorzystanie poszukiwanych źródeł. Do ujemnych stron obserwacji jako metody badawczej należy zaliczyć przede wszystkim konieczność dysponowania dłuższym okresem, pozwalającym na zastosowanie tej techniki, co w przypadkach jednorazowych odwiedzin niektórych użytkowników w pracowni naukowej, pozostawia poza obserwacją pewną część zbiorowości użytkowników.

B a d a n i a a n k i e t o w e są bardzo skuteczną techniką ustalania potrzeb informacyjnych użytkowników indywidualnych. Ankietowanie może być prowadzone jako akcja jednorazowa, lub jako systematyczne stałe badanie. Z uwagi na różnorodność i zmienność zainteresowań informacyjnych cechującą różne kategorie użytkowników dokumentacji archiwalnej, wydaje się celowe prowadzenie stałej ankietyzacji osób korzystających z akt w pracowniach naukowych archiwów.

Skuteczność badań ankietowych zależna jest w znacznym stopniu od właściwego oraz przemyślanego ich zaprojektowania

i przygotowania. Z tego względu przed zaplanowaniem akcji ankietowej trzeba ustalić ogólne założenia, które powinny zawierać: 1/ zasadniczy cel badań,2/ zakres badań, 3/ przedmiot badań, 4/ formę organizacyjną ankietowania.

Celem badań może być ustalenie składu zbiorowości użytkowników, lub dokonanie analizy potrzeb informacyjnych uprzednio wyodrębnionych kategorii użytkowników indywidualnych.

Zakres badań ankietowych może objąć jedno archiwum, kilka wytypowanych placówek, lub też wszystkie archiwa równocześnie. Badania mogą być ograniczone do jednej wybranej kategorii użytkowników dokumentacji /np. pracowników naukowo-badawczych, studentów, pracowników inżynieryjno-technicznych/, lub też objąć mogą wszystkich bez wyjątku użytkowników, którzy w czasie trwania badań ankietowych będą przewijać się przez pracownię naukową danego archiwum.

Za główny przedmiot badań przyjąć należy potrzeby informacyjne użytkowników, trzeba jednak ustalić czy ankietą mają być objęte potrzeby informacyjne występujące w określonym momencie korzystania z zasobu archiwum /np. w momencie rozpoczynania poszukiwań źródeł archiwalnych do opracowywania obranego przez użytkownika - badacza tematu/, czy też przedmiotem ankiety ma być ewolucja tych potrzeb następująca w toku pracy użytkownika nad materiałami archiwalnymi.

Istotną sprawą jest forma organizacyjna badań ankietowych, zwłaszcza ma ona duże znaczenie dla opracowania zbiorczego wyników ankiety. Jednolita treść pytań ankiety, ustalenie czasu trwania badań ankietowych wymaga utworzenia doraźnej lub stałej grupy roboczej dla zaplanowania i koordynowania całej akcji. W przypadku ograniczenia czasu i zakresu ankietowania, czynności te może wykonywać jedna osoba. Przy prowadzeniu ankiety na szeroką skalę, poza grupą planującą, kierującą i koordynującą, celowe byłoby zapewnienie

sobie pomocy specjalistów w formie konsultacji[5] oraz ewentualnie należałoby zapewnić sobie możliwość maszynowego przetwarzania danych dla szybszego uzyskania dokładnych wyników przeprowadzonej ankiety.

Kwestionariusze ankietowe powinny być sformułowane zwięźle i jasno, a zawarte w nich pytania muszą dotyczyć przede wszystkim danych:

- charakteryzujących ankietowanego użytkownika /zawód, wykształcenie, wykonywana praca itp./,
- charakteryzujących jego dotychczasową działalność naukowo-badawczą /a zwłaszcza pracę z wykorzystaniem materiałów archiwalnych/,
- określających jego aktualne potrzeby informacyjne związane z bieżącym korzystaniem z dokumentów archiwalnych /temat pracy i badane zespoły archiwalne/,

Dodatkowo znaleźć się mogą w ankiecie pytania dotyczące form udostępniania, oceny przydatności wykorzystywanego aparatu ewidencyjno-informacyjnego, oceny stopnia uporządkowania materiałów archiwalnych, wykorzystywania podręcznego księgozbioru archiwum, czytników mikrofilmowych oraz korzystania z technik reprograficznych.

Kwestią otwartą pozostaje strona organizacyjna badań potrzeb informacyjnych indywidualnych użytkowników dokumentacji archiwalnej. Jest rzeczą oczywistą, że szeroki ogół pracowników państwowej służby archiwalnej, jak też archiwiści zatrudnieni w archiwach wyodrębnionych, czy zakładowych nie dysponują nadmiarem czasu ani środków na prowadzenie badań zakrojonych na większą skalę. Osoby przeprowadzające badania potrzeb informacyjnych nie muszą jednak rekrutować się spośród aktualnych pracowników - archiwistów zawodowo czynnych. Można sięgnąć do nie wykorzystywanych rezerw w postaci archiwistów - emerytów z długoletnim stażem pracy w służbie

---

[5] Porad i konsultacji może udzielić Zakład Badania Potrzeb Użytkowników Informacji Instytutu INTE w Warszawie, Al.Niepodległości 188.

archiwalnej. Daje to w znacznej mierze gwarancję, że ugruntowane zamiłowania zawodowe i wieloletnie doświadczenie zapewni obiektywność i skrupulatność przeprowadzanych badań. Z uwagi na strukturę organizacyjną polskich archiwów, z których znaczna część znajduje się poza siecią jednostek organizacyjnych Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, specjalna rola może przypaść Stowarzyszeniu Archiwistów Polskich w zakresie rozszerzenia badań użytkowania materiałów archiwalnych, bez względu na miejsce ich przechowywania i udostępniania.

x x x

Celowość badania potrzeb informacyjnych indywidualnych użytkowników dokumentacji archiwalnej nie może chyba być kwestionowana. Znajomość tych potrzeb oparta o efektywne i wnikliwe badania stać się może podstawą dla opracowania prognoz i planów perspektywicznych działalności organizacyjnej i naukowo-badawczej archiwów. Szczególne znaczenie może mieć zbadanie zaspakajania potrzeb informacyjnych w zakresie wykorzystywania nowszych rodzajów dokumentacji archiwalnej, jak np. dokumentacja techniczna, projektowo-kosztorysowa oraz audiowizualne nośniki informacji. W dziedzinie opracowywania oraz udostępniania tych typów dokumentów i nośników informacji mogą archiwiści nadal wzbogacać swoje doświadczenie.

Rozeznanie całokształtu zainteresowań informacyjnych użytkowników źródeł archiwalnych jest również konieczne dla właściwego ustalenia struktury i funkcjonalności Systemu Informacji Archiwalnej, a w perspektywie umożliwienie współpracy tego systemu z międzynarodowymi systemami informacji naukowej i technicznej.

Szczepan Świątek
Kraków

Zagospodarowanie Wisły i jej dopływów w województwie krakowskim w świetle dokumentów archiwalnych z lat 1936-1939

W realizacji programu rządowego "Wisła" może stać się przydatna dawna dokumentacja archiwalna opisująca stan robót wykonywanych, zrealizowanych, planowanych i zamierzanych w dziedzinie zagospodarowania rzeki Wisły i jej dopływów. Pomimo braku ostatecznego ukształtowania i zorganizowania samorządu wojewódzkiego w okresie międzywojennym /co zostało ustalone przez historyków prawa/, to jednak ówczesny wojewoda krakowski od 1935 r. przedkładał Radzie Wojewódzkiej w Krakowie zbiorcze sprawozdania z całokształtu działalności administracji państwowej na terenie podległego mu województwa.

W sprawozdaniach wojewody krakowskiego o działalności administracyjnej za okres 1936 do 1938 r. scharakteryzowana została gospodarka dróg wodnych na obszarze woj. krakowskiego, zasługująca na bardziej szczegółowe omówienie.

W jednym ze sprawozdań zostało podkreślone poważne znaczenie regulacji Wisły: "... Regulacja Wisły pod względem gospodarczym i komunikacyjnym stanowi jeden z najważniejszych problemów naszego życia w odrodzonej Polsce. Uregulowanie jej daje rolnikowi pełne bezpieczeństwo jego gruntom

nadbrzeżnym, a przemysł z braku odpowiedniej gęstości sieci kolejowej uzyskuje naturalną drogę wodną dla zdobycia nowych rynków na terenach położonych nad Wisłą. Taniość przewozu drogą wodną dla konsumpcji węgla przedstawia niezwykłą wartość".

Zakres działania krakowskiego Wydziału Dróg Wodnych nie ograniczał się wyłącznie do terenu województwa krakowskiego, lecz ogarniał także przestrzenie rzek na terenach byłych województw: śląskiego, kieleckiego, lwowskiego i lubelskiego.

W latach 1937-1938 istniały następujące zarządy wodne:

1/ Państwowy Zarząd Wodny w Krakowie - dla spraw regulacji rzeki Przemszy /od km 24 do 0,0/, Małej Wisły i Wisły /od km 0,0 do km 160,5/ oraz dla spraw Kanału Kraków - Zagłębie Węglowe; zarząd ten posiadał Ekspozyturę w Oświęcimiu;

2/ Państwowy Zarząd Wodny w Tarnowie dla spraw Wisły na odcinku od km 160,5 do km 209,0, spraw Dunajca na odcinku od km 71 do 0,0, spraw Nidy od km 0,0 do 101,0 oraz Raby od km 0,0 do km 74;

3/ Państwowy Zarząd Wodny w Żywcu - dla spraw rzek Soły i Skawy z ich dopływami, zarząd ten posiadał swoją Ekspozyturę w Wadowicach;

4/ Państwowy Zarząd Wodny w Nowym Sączu - dla spraw rz. Dunajca na odcinku od km 71 w górę /wraz z dopływami/, spraw Popradu na odcinku od granicy państwowej do ujścia /wraz z dopływami/. Zarząd ten posiadał Ekspozyturę w Nowym Targu oraz Ekspozyturę w Mszanie Dolnej - dla spraw rz. Raby na odcinku od km 74 w górę /wraz z dopływami/;

5/ Państwowy Zarząd Wodny w Sandomierzu - dla Wisły na odcinku od km 209 do km 324 oraz dla Sanu /na odcinku od km 24,5 do 0,0/ i rzeki Wisłoki /na odcinku od km 104 do 0,0/.

Poza omówionymi zarządami wodnymi i ich ekspozyturami istniały jeszcze ponadto:
- Kierownictwo Budowy Zapory Wodnej w Porąbce na Sole;
- Kierownictwo Budowy Zapory Wodnej w Rożnowie na Dunajcu.

Przy rozliczaniu z przydzielonych kredytów z budżetu państwowego na rok 1937/1938 /razem 5.223.486,09 zł/ informowano, że "budowa zapór w Porąbce i Rożnowie pochłonęła połowę wszystkich kredytów roku 1937/38 i że na budowę sztucznej drogi wodnej /Kanał Kraków - Zagłębie Śląskie/ przeznaczona drobna kwota starczyła zaledwie na opłacenie personelu nadzorczego odcinków i obiektów już wykonanych i o prowadzeniu dalszej budowy nie mogło być wobec tego mowy".

Prowadzone w roku 1936 prace regulacyjne Państwowych Zarządów Wodnych w Krakowie, Tarnowie i Sandomierzu były kontynuacją robót rozpoczętych w latach wcześniejszych. Do najważniejszych prac zaliczano: roboty przy ochronie Krakowa przed powodzią /szczegółowe zestawienie prac wykonanych i przewidzianych do wykonania/, budowę portów w Płaszowie i portu zimowego pod Sierosławicami "celem stworzenia zimowiska i schronu dla obiektów pływających na wypadek wysokich stanów" oraz przystani węglowych pod Czernichowem, Tyńcem, Koszycami, regulację Małej Wisły poniżej ujścia Białki "celem zabezpieczenia kopalni "Silesia" oraz celem zabezpieczenia budowli wodnych Urzędu Wojewódzkiego Katowickiego powyżej ujścia Białki", regulację Przemszy pod kątem usprawnienia przewozów węgla; prace nad uregulowaniem ważniejszych odcinków Wisły pod kątem potrzeb żeglugowych na terenach objętych działalnością Państwowego Zarządu Wodnego w Tarnowie i Sandomierzu.

W Sandomierzu rozpoczęto prace nad oczyszczaniem i pogłębianiem zaniedbanego od lat dawnego portu rosyjskiego, zbudowanego w czasach zaborczych. Rozbudowano kamieniołom w Skotnikach i zbudowano kolejkę wąskotorową - dojazdową do Wisły. Kamieniołom dostarczał materiał do budowli regulacyjnych na Wiśle i jej dopływach.

Rozpoczęto studia i pomiary rzeki Białej Przemszy w celu opracowania projektu jej regulacji. Regulacja tej rzeki była uznana za konieczną i pilną z następujących powodów: "... Biała Przemsza płynie przez tereny piaszczyste, a posiadając duże spadki unosi tak poważne ilości piasku w dół rzeki, że żeglowna część Przemszy jest stale zapiaszczona, co utrudnia w znacznym stopniu żeglugę. Przez uregulowanie Białej Przemszy zabezpieczy się nadto grunta przyległe przed obrywaniem". W 1937 r. zapoczątkowano tam wstępne prace regulacyjne.

Obok Wisły, prowadzone były prace regulacyjne górskich rzek spławnych oraz zabudowanie górskich potoków. W związku z budową dużych zapór na Sole i na Dunajcu roboty skoncentrowano w dorzeczach tych rzek. Rozpoczęto w 1936 r. roboty publiczne na Orawie przez podjęcie zabudowywania potoku Zubrzycy, w celu wywiązania się z przyrzeczeń złożonych mieszkańcom tego regionu podczas przygotowań do plebiscytu. Energiczna akcja zabudowywania potoków górskich z kredytu inwestycyjnego miała na celu wstrzymanie rumowiska nanoszonego z tych potoków poprzez dopływy do koryta Wisły, co powodowało tworzenie się odsypisk, utrudniających żeglugę śródlądową na tej arterii wodnej.

W sprawozdaniach dostrzegano znaczenie budowy zbiorników wodnych. Zamieszczano szczegółowe informacje z przebiegu budowy, z określeniem prac dotychczas wykonanych i planowanych do realizacji przy budowie zbiornika na Dunajcu w Rożnowie. Scharakteryzowano przebieg budowy i znaczenie ukończonej w listopadzie 1936 r. zapory na Sole w Porąbce. Uroczysty "akt poświęcenia" tej ostatniej budowli miał miejsce w dniu 13 grudnia tegoż roku.

Duża wartość informacyjna omawianych sprawozdań wynika z ich znacznej szczegółowości w podawaniu prac wykonanych /m.in. w odcinkach kilometrowych/, robót znajdujących się w realizacji lub planowaniu, a także prac zamierzanych. W programie robót na rok budżetowy 1938/1939 przewidywano dalszą regulację Wisły i jej górskich dopływów, dalszą budowę zapo-

ry w Rożnowie. Wielkość zamierzeń uzależniono od przydzielonych kredytów. "Jeżeli na prace regulacyjne na Wiśle przesunięte będą znaczne kredyty, wówczas można będzie myśleć o systematycznym wykańczaniu tych prac, mających doniosłe znaczenie dla połączenia Zagłębia Śląskiego z Centralnym Okręgiem Przemysłowym".

x x x

Czytelnicy interesujący się bliżej problematyką zagospodarowania dorzecza Wisły znajdą wiele szczegółowych informacji w zachowanej dawnej dokumentacji. I tak np. w Wojewódzkim Archiwum Państwowym - Ekspozytura w Chrzanowie /ul. Krakowska 21/, przechowuje się "Sprawozdanie Wojewody Krakowskiego o działalności administracji państwowej na obszarze województwa za czas od 1.I.1936 r. do 31.III.1937 r." ss.254 /sprawozdanie z działalności administracji dróg wodnych - s. 151-175/ oraz "Sprawozdanie Wojewody Krakowskiego o działalności administracji państwowej na obszarze województwa za czas od 1 kwietnia 1937 r. do 31 marca 1938 r. oraz o ważniejszych zamierzeniach na przyszłość" ss.197 /cz.I/, ss.70 /cz.II/; sprawozdanie z działalności administracji dróg wodnych zamieszczono na s.184-193.

Katalog Biblioteki Narodowej i centralny katalog czasopism notują "Sprawozdania Wojewody Krakowskiego ..." w następujących bibliotekach: Biblioteka Akademii Ekonomicznej w Krakowie /rok 1936/37 i 1937/38/, biblioteka Uniwersytetu Poznańskiego /rok 1937/38/, Centralna Biblioteka Statystyczna w Warszawie /rok 1937/38/ oraz Biblioteka Narodowa /rok 1937/38/[1].

---

[1] Zamieszczona informacja nie obejmuje wszystkich źródeł archiwalnych dotyczących problematyki zagospodarowania górnego dorzecza Wisły. Należy sądzić, że w wielu archiwach znajdują się liczne materiały dokumentacyjne, nieznane szerszym kręgom użytkowników /przyp. red./.

I N F O R M A C J E A R C H I W A L N E

V TYDZIEŃ ARCHIWÓW POLSKICH

V Tydzień Archiwów Polskich obchodzony będzie w dniach od 3 do 9 grudnia 1979 r. pod hasłem "A r c h i w a w s ł u ż b i e n a u k i i s p o ł e c z e ń s t w a". Będzie on podsumowaniem osiągnięć działalności archiwów i ich rangi w życiu naukowym, kulturalnym i gospodarczym kraju.

Zadaniem obchodów V Tygodnia Archiwów będzie:
- spopularyzowanie w społeczeństwie roli i zadań państwowej służby archiwalnej oraz zbiorów archiwalnych;
- utrwalenie w społeczeństwie przekonania, że archiwa są warsztatem pracy naukowej, a także skarbnicami dokumentów wagi państwowej;
- ukazanie użyteczności archiwaliów, dla bieżących potrzeb gospodarki narodowej i zarządzania;
- ugruntowanie poglądu, że sprawy archiwów to nie tylko sprawy uczonych, ale że archiwalia, to również zabytki kultury o tej samej wartości co zabytki architektury, malarstwa, rzeźby i jako takie powinny być otoczone należytą opieką społeczeństwa i władz.

Popularyzacja archiwów i dokumentów archiwalnych realizowana jest przez cały 1979 r. pod hasłem V Tygodnia Archiwów, a w okresie od 3 do 9 grudnia 1979 r. podsumowane

zostaną wyniki tej akcji. Całością spraw kieruje Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych oraz centralne i wojewódzkie archiwa państwowe przy współudziale Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, Ministerstwa Oświaty i Wychowania, Centralnej Rady Związków Zawodowych, Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, Polskiego Towarzystwa Historycznego, wyższych uczelni, instytutów naukowo-badawczych, archiwów wyodrębnionych i zakładowych.

Rok 1979 obfituje w doniosłe rocznice historyczne, które są akcentowane w bieżących obchodach V Tygodnia Archiwów, można tu wymienić przykładowo:
- 35-lecie odzyskania przez naród polski niepodległości po drugiej wojnie światowej,
- 60-lecie utworzenia w Polsce państwowej służby archiwalnej.

Obchody V Tygodnia Archiwów Polskich obejmują konferencje i sympozja naukowe, wydawnictwa okolicznościowe, konkursy i wystawy.

x x x

Członkowie Prezydium Komitetu Organizacyjnego V Tygodnia Archiwów: prof.dr Janusz Durko, prof.dr Zygmunt Kolankowski i prof.dr hab. Tadeusz Walichnowski złożyli w dniu 13 marca 1979 r. wizytę Podsekretarzowi Stanu w Ministerstwie Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki prof.dr hab. Stanisławowi Czajce, zapoznając go z planem obchodów V Tygodnia Archiwów i zamierzeniami w tej sprawie państwowej służby archiwalnej i Stowarzyszenia Archiwistów Polskich.

W imieniu kierownictwa resortu Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki prof.St.Czajka wyraził pełną aprobatę i poparcie planu przedstawionego przez Prezydium Komitetu Organizacyjnego.

Z prac międzynarodowych komitetów redakcyjnych edycji źródeł archiwalnych

W dniach od 23 do 30 października 1978 r. w Krakowie obradował Komitet Redakcyjny Dokumentów i Materiałów do Historii Stosunków Polsko-Bułgarskich Polskiej Akademii Nauk i Bułgarskiej Akademii Nauk, w którym uczestniczy Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych w Polsce i Główny Zarząd Archiwów przy Radzie Ministrów Ludowej Republiki Bułgarii.

Komitet przygotował wstępną wersję tomu I edycji, obejmującego materiały z okresu od 1918 do 1945 r.

Służby archiwalne obu krajów reprezentowali: Naczelny Dyrektor Bułgarskiego Głównego Zarządu Archiwów prof.dr Mlader Kostow /zastępca przewodniczącego Komitetu Redakcyjnego strony Bułgarskiej/ i Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych w Polsce prof.dr hab. Tadeusz Walichnowski /zastępca przewodniczącego Komitetu Redakcyjnego strony polskiej/.

x x x

W dniach od 14 do 20 listopada 1978 r. w Moskwie obradował Komitet Redakcyjny Dokumentów i Materiałów do Historii Stosunków Polsko-Radzieckich Polskiej Akademii Nauk i Akademii Nauk ZSRR, w którym uczestniczy Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych w Polsce i Główny Zarząd Archiwów przy Radzie Ministrów ZSRR.

Komitet pracował nad tomem X edycji, obejmującym źródła z okresu od 1950 do 1954 r.

Służby archiwalne obu krajów reprezentowali: Zastępca Naczelnego Dyrektora Głównego Zarządu Archiwów Państwowych przy Radzie Ministrów ZSRR dr S.N.Kuzniecowa /zastępca przewodniczącego Komitetu Redakcyjnego strony radzieckiej/ i Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych w Polsce prof.dr hab. Tadeusz Walichnowski /członek Komitetu Redakcyjnego strony polskiej i współautor X tomu publikacji/.

x x x

W dniach od 3 do 8 lipca 1978 r. w Pradze odbyło się posiedzenie Komitetu Redakcyjnego "Dokumentów i materiałów do historii stosunków polsko-czeskosłowackich" Polskiej Akademii Nauk i Czeskiej i Słowackiej Akademii Nauk, w którym udział bierze Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych i Zarząd Archiwów Czeskiej i Słowackiej Republiki Socjalistycznej. Komitet Redakcyjny zatwierdził pełny skład dokumentów do tomów poświęconych okresowi po 1945 r. Z ramienia służb archiwalnych obu państw w obradach uczestniczyli: dr Vojtech Sykora - dyrektor generalny Archivni Sprava i mgr Edward Frącki - Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w Polsce.

x x x

W dniach od 10 do 15 grudnia 1978 r. w Berlinie obradował Komitet Redakcyjny Dokumentów i Materiałów do historii stosunków Polsko-Niemieckich Polskiej Akademii Nauk i Akademii Nauk NRD, w którym udział biorą Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych w Polsce i Zarząd Archiwów NRD. NDAP reprezentował dr Henryk Nowaczyk.

/Wg Biul. NDAP nr 4/78/55/

Nowe czasopismo Międzynarodowej Rady Archiwów

W czasie obrad Komitetu Wydawniczego Międzynarodowej Rady Archiwów, które odbyły się w lutym 1978 r. w Monachium podjęta została decyzja wydawania przez MRA nowego periodyku - International Archive Journal. Publikowany będzie w języku

angielskim /streszczenia głównych artykułów w języku niemieckim, francuskim i hiszpańskim/, obejmować będzie następujące działy: informatyka, konserwacja, szkolenie i podnoszenie kwalifikacji zawodowych, opracowanie akt, reprografia, budownictwo i wyposażenie, administracja i planowanie. International Archive Journal ma ukazywać się dwa razy do roku i publikować artykuły pisane przez archiwistów całego świata.

/Wg Biul. NDAP nr 4/78/55/

Biuletyn Stowarzyszenia Archiwistów Amerykańskich

Do Redakcji "Archiwisty" dotarł numer styczniowy z 1979 r. biuletynu Society of American Archivists pt."Newsletter". Jest to dwumiesięcznik wydawany jako maszynopis powielany i kolportowany wśród członków Stowarzyszenia Archiwistów Amerykańskich. Omawiany numer obejmuje 27 stron formatu A-4 /z pomniejszonym tekstem/. Oryginalnym elementem treści są ujęte w sensacyjną formę wiadomości o pożarach archiwów filmowych w USA, które miały miejsce w latach 1977-1978. W ostatnim pożarze uległo zniszczeniu ponad 4 miliony mb taśm historycznych kronik filmowych. Pożar spowodował 3 eksplozje i wydzielanie się gazów toksycznych, co narzuciło konieczność ewakuacji ponad 100 osób z pobliskich mieszkań i instytucji. Dyrektor działu dokumentacji audio-wizualnej Archiwum Narodowego St.Zjednoczonych James Moore powiedział, że trudno oszacować wartość zniszczonych filmów,z których większość to kroniki filmowe z II wojny światowej nigdy nie oglądane przez publiczność. Biuletyn zawiera dział pt. "Archival Security Newsletter", poświęcony zagadnieniom bezpieczeństwa archiwów. Znajdujemy tu informacje o kradzieżach, jakie miały miejsce w ciągu ostatnich dziesięciu lat w archiwach publicznych, muzeum i uniwersytecie w Nowym Brunszwiku w Kanadzie. Kradzieże wartościowych i rzadkich materiałów archi-

walnych są problemem międzynarodowym i w związku z tym stały się przedmiotem dyskusji także pomiędzy archiwistami kanadyjskimi, brytyjskimi i francuskimi. Zasadniczym zagadnieniem są metody odzyskiwania zrabowanych dokumentów, które trafiają do prywatnych kolekcji. W USA na Uniwersytecie Delaware miało się odbyć w dniach 12-15 lutego 1979 r. sympozjum międzynarodowe, poświęcone sprawom bezpieczeństwa archiwów. Program przewidywał m.in. omówienie technik inwestygacyjnych w archiwach i muzeach.

"Newsletter" publikuje obszerny dokument, opracowany przez specjalny podkomitet wyłoniony przez komitet Stowarzyszenia Archiwistów Amerykańskich do spraw archiwów uniwersyteckich. Dokument ten nosi tytuł "Standards for College and University Archives proposed". Rozwój archiwów wyższych uczelni USA spowodował konieczność opracowania wzorcowego zarysu norm i wskazówek dla tego rodzaju archiwów. Omawiany dokument został przyjęty na dorocznym zebraniu plenarnym komitetu SAA w dniu 3 października 1978 r. Omówiono w nim: zadania archiwów uniwersyteckich, sprawy zarządzania tymi archiwami, gromadzenie, wartościowanie, opracowywanie, zabezpieczanie i konserwację archiwaliów. Przy tym sporo miejsca poświęcono dokumentacji audiowizualnej. Dokument zawiera wskazówki co do wielkości obsady personalnej, wyposażenia w sprzęt, warunków magazynowania dokumentacji, wykonywania usług archiwalnych dla celów dydaktycznych i naukowych, usług towarzyszących /reprografia/ oraz nadzoru nad tworzoną przez uczelnie dokumentacją.

Biuletyn "Newsletter" podaje informacje o sprzedaży różnych manuskryptów i cenach płaconych na aukcjach. Nie brak też i ogłoszeń, w których różne instytucje oferują zatrudnienie kwalifikowanym archiwistom. Wymagania stawiane kandydatom są dość wysokie, a proponowane kontrakty dotyczą w znacznym stopniu pracy sezonowej. Należy wspomnieć o ciekawostce ożywiającej graficzną szatę pisma - jest to humor

rysunkowy /przedruk z "Chicago Tribune"/ wykpiwający "produkcję" bezwartościowej i masowej dokumentacji w biurach i redakcjach amerykańskich.

/A.I./

Kształcenie archiwistów przez organizacje międzynarodowe

W 1951 r. Międzynarodowa Rada Archiwów powołała do życia "Stage Technique International d'Archives". W związku z tym corocznie odbywają się w Paryżu 3 miesięczne kursy, w których uczestniczą archiwiści z różnych krajów świata. Poczynając od 1957 r. archiwiści polscy również uczestniczą w tych kursach /każdego roku 1-2 osoby/.

W bieżącym roku 3 pracowników naukowo-badawczych państwowej służby archiwalnej na zaproszenie Centrum Informacji o Historii Bałkanów i Krajów Śródziemnomorskich /CIBAL/ zostanie skierowanych na kilkumiesięczne przeszkolenie:
- w maju 1979 r. na seminarium naukowe w Salonikach z zakresu paleografii bizantyjskiej;
- jesienią br. na seminarium naukowe w Rzymie z zakresu paleografii łacińskiej;
- jesienią br. lub wiosną 1980 r. na seminarium w Bułgarii z zakresu paleografii słowiańskiej.

W kraju nie mamy możliwości organizowania kursów z zakresu paleografii binaztyjskiej, greckiej i łacińskiej. Włączenie państwowej służby archiwalnej do międzynarodowych seminariów organizowanych przez UNESCO, MRA i CIBAL jest dla nas pożyteczne i rekompensuje udział Polski w pracach tych organizacji.

/Wg Informacji NDAP
Nr ".I. 87/40/

Państwowe Centrum Mikrofilmowania w NRD

W maju 1974 r. utworzono w Niemieckiej Rapublice Demokratycznej Państwowe Centrum Mikrofilmowania z siedzibą w Dreźnie. Umożliwiło to koncentrację kadry fachowców, urządzeń i środków potrzebnych dla prowadzenia prac badawczych i rozwojowych w zakresie technik mikrofilmowych. Pod względem organizacyjnym Centrum stanowi część kombinatu "Robotron" i wykonuje usługi w zakresie mikroform dokumentacji na błonach zwojowych i płaskich /negatywów i pozytywów/ oraz ich kopii i powiększeń.

Możliwości produkcji rocznej Państwowego Centrum Mikrofilmowania w NRD wynoszą: 10 tysięcy metrów błony zwojowej mikrofilmów, 50 tys. mb błony kopii mikrofilmów, 20 tys. sztuk mikrofisz formatu A-4 oraz 50 tys. kopii mikrofisz.

Prace badawcze i rozwojowe Centrum obejmują: wypróbowywanie urządzeń, aparatów i materiałów; dokonywanie analiz i doświadczeń w ramach prac naukowo-badawczych, ulepszanie istniejących urządzeń i aparatów oraz opracowywanie koncepcji wykorzystywania mikroform. W szczególności badane są urządzenia do wykonywania powiększeń i kopiowania oraz różne typy czytników mikrofilmów.

Prowadzone są prace badawcze w zakresie zastosowania techniki mikroform w systemach komputerowych.

Spotkanie członków Głównej Komisji Historycznej ZBoWiD z przedstawicielami państwowej służby archiwalnej

W dniu 15 stycznia 1979 r. odbyło się w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie spotkanie członków Głównej Komisji Historycznej ZBoWiD z przedstawicielami państwowej służby archiwalnej. Celem spotkania było omówienie problemu prze-

kazania do archiwów państwowych cennych zbiorów wspomnień, relacji, pamiętników komisji historycznych i innych materiałów archiwalnych ogniw organizacyjnych ZBoWiD.

W toku spotkania Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych prof.dr hab. Tadeusz Walichnowski omówił współpracę komisji historycznych ZBoWiD z archiwami państwowymi oraz przedstawił aktualną informację dotyczącą stanu opracowania zbiorów wspomnień, relacji, pamiętników komisji historycznych i innych materiałów archiwalnych jednostek terenowych ZBoWiD jak również informację w zakresie przekazywania tych materiałów do archiwów państwowych.

Przewodniczący Głównej Komisji Historycznej ZBoWiD gen. prof. Stanisław Okęcki podkreślił w swej wypowiedzi, że tylko państwowa służba archiwalna dysponująca odpowiednimi warunkami, jak również wykwalifikowanym personelem może zapewnić prawidłowe przechowywanie, zabezpieczanie i opracowanie zbiorów archiwalnych komisji historycznych i zarządów ZBoWiD oraz udostępniać je szerokiemu gronu społeczeństwa.

W wyniku zajęcia jednolitego stanowiska w omawianej sprawie uznano za konieczne wspólne rozwiązanie powyższego problemu w roku bieżącym.

/Wg Biul. NDAP nr 1/79/56/

Spotkanie przedstawicieli poznańskiego środowiska technicznego w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Poznaniu

W dniu 26 lutego 1979 r. odbyło się kolejne spotkanie przedstawicieli poznańskiego środowiska technicznego zorganizowane przez Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Poznaniu. W spotkaniu wzięło udział 53 przedstawicieli różnych instytucji, w tym przedstawiciele wojewódzkich władz politycznych i administracyjnych, przedstawiciele nauk technicznych wyż-

szych uczelni, instytutów naukowo-badawczych, biur projektowych i niektórych przedsiębiorstw gospodarczych oraz członków Zespołu Naukowego do spraw współpracy z jednostkami gospodarki uspołecznionej.

Spotkaniu przewodniczył kierownik Zespołu, dyrektor WAP we Wrocławiu dr Jerzy Pabisz.

W czasie spotkania dyrektor WAP w Poznaniu dr St. Kłys wygłosił referat nt. "Rola i znaczenie archiwalnej dokumentacji technicznej dla potrzeb nauki i gospodarki narodowej - na przykładzie działalności WAP w Poznaniu". W referacie tym wskazał na ogromne znaczenie archiwalnej dokumentacji technicznej dla potrzeb nauki i gospodarki narodowej i na efekty ekonomiczne i naukowe, jakie przynosi racjonalne korzystanie z tej dokumentacji.

Zabierający głos w dyskusji wypowiadali się o dużej przydatności dokumentów technicznych dla potrzeb gospodarki.

Druga część spotkania poświęcona była sprawom organizacyjnym Zespołu do spraw współpracy z jednostkami gospodarki uspołecznionej. Omówiono plan pracy Zespołu na najbliższy okres. Zapoznano się z poczynaniami archiwów wojewódzkich w Jeleniej Górze, Katowicach, Szczecinie i Wrocławiu na rzecz gospodarki narodowej.

/Wg Biul. NDAP nr 1/79/56/

SPRAWY ORGANIZACYJNE SAP

Sprawozdanie z V posiedzenia plenarnego
Zarządu Głównego

W dniu 3 maja 1979 r. w Warszawie w lokalu Centralnego Archiwum KC PZPR odbyło się V posiedzenie plenarne ZG SAP.

W posiedzeniu wziął udział dyrektor Departamentu Archiwów i Bibliotek Ministerstwa Spraw Zagranicznych ambasador dr Stanisław Dobrowolski.

Przyjęty porządek dzienny obejmował m.in. następujące punkty:

1/ informacje o działalności organizacyjnej i finansowej Stowarzyszenia w okresie pomiędzy IV i V posiedzeniem plenarnym;
2/ przyjęcie sprawozdania finansowego SAP za 1978 r.;
3/ zmiany w preliminarzu budżetowym Stowarzyszenia na 1979 r. wynikające z wniosków Prezydium ZG;
4/ udział SAP w obchodach V Tygodnia Archiwów w Polsce.

Na wstępie posiedzenia przewodniczący ZG kol. Z.Kolankowski przedstawił sprawozdanie Prezydium Zarządu Głównego. W okresie sprawozdawczym ujawniła się pewna stagnacja w działalności niektórych oddziałów SAP, dotyczy to Bydgoszczy i Olsztyna. W Oddziale Krakowskim powstała niekorzystna sytuacja, gdyż wskutek zmian organizacyjnych archiwów państwowych, przewodniczący tego Oddziału pracuje obecnie na terenie woj. katowickiego. W tej sprawie były prowadzone rozmowy przewodniczącego ZG kol. Z.Kolankowskiego z przewodniczącym ZOW w Krakowie kol. Sz.Świątkiem, wiceprzewodniczący ZG kol.

J.Jakubowski będzie w najbliższym czasie kontynuować rozmowy, rozpoczęte jeszcze w końcu 1978 r., z przedstawicielami nowego ZOW w Olsztynie, w celu aktywizacji tego środowiska.

W okresie od IV posiedzenia plenarnego ZG zostały poczynione zabiegi o dotację finansową Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Istnieje ewentualna możliwość uzyskania jednorazowej dotacji na cele wydawnicze Stowarzyszenia. Związek Spółdzielni Inwalidów /m.in. wykonujący usługi archiwalne/ obiecał również pewną subwencję. Być może uda się też zwerbować kilka spółdzielni, zajmujących się usługami archiwalnymi, do naszego Stowarzyszenia jako członków wspierających.

Sprawy wydawnicze: biuletyn SAP "Archiwista" z powodu trudności finansowych i technicznych ukazuje się z opóźnieniem. Ograniczenia w pracy drukarni, jakie wystąpiły w okresie zimowym, jeszcze zwiększyły to opóźnienie. W druku znajduje się jeszcze ciągle numer "Archiwisty" za drugie półrocze 1978 r. W przygotowaniu jest podwójny numer za pierwsze półrocze bieżącego roku. Numer 3/4 za 1979 r. znajdzie się w produkcji we wrześniu-październiku br. od 1980 r. przewiduje się powrót do pojedynczych numerów kwartalnych. Słownik Biograficzny Archiwistów Polskich - zakończono pracę nad I tomem i jego tekst przesłano do Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, która z kolei przekazała go recenzentom. Opracowanie recenzji przedłużyło się i dopiero w kwietniu 1979 r. wpłynęła w zasadzie pozytywna opinia o edycji Słownika. Ukazanie się omawianego I tomu Słownika przewiduje się na koniec 1980 r. Prowadzi się nadal prace nad przygotowaniem II tomu. Przewiduje się wydanie serii materiałów szkoleniowych, uzależnione jest to od uzyskania dotacji. Nawiązano już kontakty robocze w sprawie opracowania zeszytów szkoleniowych o tematyce zbliżonej do dawnego kursu korespondencyjnego dla archiwistów /tzw. "skrypt poznański"/.

Sprawy szkoleniowe: praktyki słuchaczy studium pomaturalnego w Warszawie odbywają się zgodnie z planem. Projekto-

wane spotkanie przedstawicieli Stowarzyszenia z kierownictwem szkoły nie doszło do skutku w okresie sprawozdawczym.

Kontakty międzynarodowe: I Międzynarodowy Tydzień Archiwów nie odbędzie się w pierwotnym terminie, tj. wiosną 1979 r., imprez centralnych nie będzie z uwagi na trudności finansowe. Natomiast przewidywane są obchody w poszczególnych krajach, a podsumowanie imprez krajowych I Międzynarodowego Tygodnia Archiwów odbędzie się w 1980 r. na Kongresie Archiwów w Londynie. Przewodniczący ZG kol. Z.Kolankowski poinformował o swoim udziale w sesji Zarządu Sekcji Stowarzyszeń Archiwistów /SPAA/ przy Międzynarodowej Radzie Archiwów. Sesja ta odbyła się w Londynie w dniach 1 i 2 marca 1979 r. Istnieje propozycja zorganizowania spotkania SPAA w Polsce w 1980 r. Inne projekty dotyczą zlokalizowania sesji w jednym z krajów Trzeciego Świata.

W dalszym ciągu posiedzenia plenarnego zebrani członkowie SAP otrzymali do zapoznania się tekst projektu listu, który Stowarzyszenie Archiwistów Polskich skieruje do archiwistów innych krajów w związku z I Międzynarodowym Tygodniem Archiwów. List ten po przetłumaczeniu na języki kongresowe, będzie wysłany do władz centralnych stowarzyszeń archiwistów i naczelnych dyrekcji archiwów państwowych w różnych krajach. Zebrani podjęli uchwałę zatwierdzającą tekst listu, z tym zastrzeżeniem, że Prezydium ZG jest upoważnione do wprowadzenia poprawek po konsultacjach z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych.

Następnie wiceprzewodniczący ZG kol. J.Jakubowski zreferował sprawy powoływania nowych Oddziałów SAP. Realne możliwości funkcjonowania Oddziałów istnieją w tych województwach, które już posiadają wojewódzkie archiwa państwowe, pod tym kątem należy ustalać plan dalszych działań w tym zakresie i ustalać gdzie istnieją warunki tworzenia nowych ogniw SAP. Dotychczas powstały trzy nowe Oddziały: w Tarnobrzegu /z siedzibą w Sandomierzu/, w Przemyślu i Zamościu. W Olsztynie, po sytuacji kryzysowej w tej organizacji, wybrany został nowy Zarząd Oddziału Wojewódzkiego.

Skarbnik ZG kol. S.Kaźmierczak zreferował sprawozdanie finansowe Stowarzyszenia za 1978 r. Omówiono również wnioski Prezydium ZG co do zmian w preliminarzu budżetowym w 1979 r.

Sekretarz Głównej Komisji Rewizyjnej kol. A.Igielski przedstawił informację o pracach Komisji w zakresie kontroli dokumentacji finansowej SAP za okres 1977-1978, podczas której stwierdzono niski stopień ściągalności składek. Niektóre Koła w Oddziale Warszawskim zebrane składki roczne z opóźnieniem przelewają na konto Zarządu Głównego. Notuje się wzrost wpływów ze składek członków wspierających.

Główna Komisja Rewizyjna stwierdza też opóźnienia w nadsyłaniu sprawozdawczości merytorycznej Oddziałów. W najbliższym czasie na podstawie dalszej akcji kontrolnej, Główna Komisja Rewizyjna przedstawi Prezydium ZG wnioski w sprawie sytuacji w ogniwach terenowych.

W dalszym ciągu posiedzenia odbyło się głosowanie nad przedstawionymi sprawozdaniami merytorycznym i finansowym. Zebrani jednomyślnie chwalili przyjęcie tych sprawozdań za 1978 r. oraz zatwierdzili proponowane zmiany w preliminarzu budżetowym SAP na 1979 r.

W dyskusji zabrał głos dyrektor Departamentu Archiwów i Bibliotek Ministerstwa Spraw Zagranicznych dr Stanisław Dobrowolski: w związku z I Międzynarodowym Tygodniem Archiwów mówca zaproponował, aby Stowarzyszenie w swoich wystąpieniach skierowanych do pokrewnych organizacji zagranicznych poruszało aktualny i trudny problem rewindykacji polskich archiwaliów, rozproszonych po różnych krajach świata wskutek wydarzeń dziejowych. Drugim wnioskiem zgłoszonym w wystąpieniu ambasadora dr S.Dobrowolskiego była propozycja, aby Stowarzyszenie nawiązało kontakty z władzami oświatowymi w celu włączenia do programów wychowania młodzieży elementów wiedzy o archiwach i źródłach archiwalnych.

Przewodniczący ZG SAP kol. Z.Kolankowski przedstawił sprawę udziału Stowarzyszenia w obchodach V Tygodnia Archiwów w Polsce. Stowarzyszenie włączyło do wszystkich poczynań

NDAP i uczestniczy w Komitecie Organizacyjnym Obchodów V Tygodnia. Udział SAP ma być zamanifestowany na odcinku wydawnictw w postaci okolicznościowego numeru "Archiwisty" i I tomu Słownika Biograficznego Archiwistów Polskich. Słownik jednak ukaże się z opóźnieniem. Ogniwa organizacyjne SAP włączą się aktywnie na wszystkich szczeblach w przedsięwzięcia państwowej służby archiwalnej.

Kol. M.Motas, zabierając głos w dyskusji, stwierdził że słaba aktywność SAP w terenie jest zaskakująca wobec dużej liczby imprez rocznicowych, jakie miały miejsce w okresie sprawozdawczym w archiwach państwowych. Przypuszczalnie jest to wynikiem słabej koordynacji pomiędzy Wojewódzkimi Archiwami Państwowymi i Oddziałami Wojewódzkimi SAP.

Kol. E.Zaorska w swojej wypowiedzi na temat Międzynarodowego Tygodnia Archiwów podkreśliła konieczność zachowania bezinteresownego charakteru wystąpienia SAP do innych stowarzyszeń.

Kol. J.Pabisz - poparł projektowane wydawnictwo zeszytów szkoleniowych jako niezwykle przydatne dla archiwistów zakładowych oraz podkreślił potrzebę popularyzacji zagadnień archiwalnych wśród ogółu społeczeństwa, a szczególnie wśród młodzieży. Oddział Wrocławski organizuje spotkania pomyślane pod tym kątem. Ważnym elementem jest wykorzystanie archiwaliów dla potrzeb gospodarki narodowej, powinno to znaleźć odbicie w działalności Stowarzyszenia. Wskazał również na możliwość włączenia do SAP aktywnego środowiska archiwalnego w Jeleniej Górze.

Kol. A.Igielski, zwracając uwagę na trudności i opóźnienia z wydawaniem "Archiwisty", podkreślił wpływ tego zjawiska na ogólną sytuację w SAP. Stowarzyszenie pozbawione biuletynu przez dłuższy okres traci łączność z władzami naczelnymi SAP i sąsiednimi ogniwami terenowymi.

Na zakończenie posiedzenia podjęto uchwałę zalecającą podjęcie wysiłków dla aktywizacji działalności Oddziałów, regularnego wydawania "Archiwisty", wystąpienia do władz

resortu Oświaty i Wychowania, Polskiego Towarzystwa Historycznego i Związku Nauczycielstwa Polskiego w sprawie popularyzacji problematyki archiwalnej wśród młodzieży.

Działalność Oddziału Katowickiego SAP w latach 1976-1978

W okresie od września 1976 r. do 18 grudnia 1978 r. działalność Oddziału Wojewódzkiego SAP w Katowicach polegała głównie na organizowaniu zebrań ogólnych członków Oddziału i rozprowadzaniu biuletynu SAP "Archiwista". Poza tym odbywały się zebrania Zarządu Oddziału Wojewódzkiego oraz indywidualne spotkania członków z przedstawicielami ZOW w sprawach porad zawodowych.

Ogólne zebrania planowane co kwartał odbywały się nieregularnie, przyczyną tego stanu rzeczy było rozproszenie członków na terenie obecnych województw katowickiego, częstochowskiego i bielsko-bialskiego, co rokuje z zasady niską frekwencję. Organizowano więc zebrania w dniach zebrań naukowych państwowej służby archiwalnej lub okresowych odpraw. Uniemożliwiało to organizowanie zebrań regularnie. Odbyło się w tym okresie 5 zebrań. Referaty wygłaszane na zebraniach były przygotowywane w ramach pracy społecznej, bez obciążenia budżetu Oddziału wynagrodzeniem prelegentów spoza kręgu członków SAP.

W latach 1976-1978 Oddział nie korzystał z dotacji Zarządu Głównego i wszelkie nadwyżki z tytułu wpłacanych składek przelewał na konto ZG SAP. W omawianym okresie liczba członków zmniejszyła się z 87 na 64 osoby. Wpłynęły na to różne przyczyny jak zgony członków, skreślenia na własną prośbę, lub wskutek zalegania z opłacaniem składek pomimo upomnień przez okres 2-3 lat. Trzech nowych członków zostało przyjętych do Oddziału w wyniku reorganizacji archiwów państwowych. W rekrutacji nowych członków zachowywano ostroż-

ność, gdyż np. absolwenci i uczestnicy korespondencyjnego kursu archiwalnego zapisywali się chętnie do Stowarzyszenia, lecz potem nie przejawiali żadnej aktywności i w następstwie tego zachodziła konieczność skreślania ich z ewidencji członków Oddziału. Bolączką Oddziału Wojewódzkiego w Katowicach jest brak możliwości korzystania z odpowiedniej sali, która mogłaby pomieścić większą liczbę osób na zebraniach ogólnych.

W dniu 18 grudnia 1978 r. odbyło się Walne Zebranie członków Oddziału Wojewódzkiego SAP w Katowicach, w czasie którego kol. Jadwiga Osojca wygłosiła referat o problemie narastającego zasobu archiwalnego, w oparciu o artykuł prof. dr Jerzego Jarosa "Narastający zasób archiwalny w teorii i praktyce" /"Dzieje Najnowsze" nr 2/78/. W dyskusji nad referatem uczestniczyli prof.dr J.Jaros i kol. Irena Pampuch. Zwrócono uwagę, że sytuacja związana z "produkcją" akt jest archiwistom dobrze znana, ale jest dyskutowana tylko wśród archiwistów. Trzeba wyjść poza środowisko archiwalne. Problem narastającego zasobu archiwalnego nie jest znany historykom i dlatego artykuł prof. Jarosa, opublikowany w "Dziejach Najnowszych", ma tak duże znaczenie.

W dalszym ciągu zebrania dyrektor Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Katowicach mgr Adam Kałuża udekorował prof. dr J.Jarosa odznaką honorową "Za zasługi dla archiwistyki".

Następnie, po przedstawieniu sprawozdania Oddziału Wojewódzkiego SAP z działalności w okresie kadencji oraz po odczytaniu protokółu komisji rewizyjnej, odbyły się wybory nowych władz Oddziału.

Skład władz Oddziału Wojewódzkiego SAP w Katowicach wybranych w dniu 18 grudnia 1978 r. przedstawia się następująco:

Zarząd Oddziału Wojewódzkiego
kol. Stanisław Bigaj
kol. Adam Kałuża

kol. Sabina Klimkiewicz
kol. Barbara Kmiecik
kol. Mirosław Markowski
kol. Jadwiga Osojca
kol. Franciszek Sobalski

Komisja Rewizyjna Oddziału w Katowicach
kol. Henryk Michna
kol. Bronisława Spyra
kol. Konrad Wrona

Skład władz Oddziału reprezentuje wszystkie zasadnicze grupy zawodowe członków SAP: państwową służbę archiwalną, archiwistów zakładowych i archiwistów spółdzielczości, wykonujących usługi archiwalne.

Walne zebranie w dniu 18.XII.1978 r. zatwierdziło plan działania Oddziału w Katowicach na lata 1978-1980. Plan przewidume m.in. werbowanie członków wspierających, akcję wśród młodych pracowników państwowej służby archiwalnej w celu wciągnięcia ich do pracy w Stowarzyszeniu, czynne współdziałanie przy organizowaniu obchodów V Tygodnia Archiwów, prowadzenie stałego punktu porad zawodowych dla archiwistów zakładowych i archiwistów zatrudnionych w spółdzielczości usług archiwalnych.

Z działalności Oddziału Wojewódzkiego w Poznaniu

Oddział Wojewódzki SAP w Poznaniu nie należy do najliczniejszych ogniw organizacyjnych naszego Stowarzyszenia, stara się jednak przejawiać swą działalność w różnych formach. Według stanu na dzień 31 grudnia 1978 r. Oddział Poznański liczył 34 członków, gdyż w minionym roku skreślono z ewidencji członków zalegających od dłuższego czasu z uiszczaniem składek członkowskich. Na ich miejsce przyjęto w 1979 r. nowych członków w liczbie 8, tak że stan ewidencyjny członków O.W. SAP w Poznaniu na dzień 21 marca 1979 r. obej-

mował 42 osoby. Zarząd Oddziału stara się werbować nowych członków spośród archiwistów zakładowych, którzy dotychczas reprezentowani są stosunkowo nielicznie. ZOW w Poznaniu czyni zabiegi o pozyskanie zakładów pracy jako członków wspierających.

W dniu 22 marca 1979 r. odbyło się Walne Zebranie Oddziału Poznańskiego, na którym ZOW przedstawił sprawozdanie z działalności w okresie od 27 lutego 1978 r. do 21 marca 1979 r. W ciągu okresu sprawozdawczego odbyły się dwa zebrania zarządu w pełnym składzie oraz 6 spotkań "zarządu ścisłego", na których zapoznawano się z napływającą do Oddziału korespondencją i załatwiano sprawy bieżące. Zorganizowano dwa odczyty: w dniu 27 lutego 1978 r. kol. Anna Marciniakowa wygłosiła odczyt informujący o spuściznach historyków poznańskich przechowywanych w Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu. Z kolei w dniu 22 grudnia 1978 r. dr Jerzy Kozłowski, z Zespołu Badań nad Polonią Zagraniczną przy PAN, zapoznał zebranych członków z wrażeniami z podróży do Stanów Zjednoczonych. Podczas tej podróży prelegent pracował w licznych archiwach i bibliotekarh amerykańskich. Szczególnie interesujące były informacje o obserwacjach poczynionych w centralnym archiwum USA w Waszyngtonie. Odczyt urozmaiciły wyświetlane przezrocza. W okresie sprawozdawczym zorganizowano dwie wycieczki do spokrewnionych instytucji, celem obserwacji ich pracy i wymiany doświadczeń.I tak w dniu 9 marca 1978 r. odbyła się wycieczka do Ośrodka Informacji Naukowej PAN w Poznaniu. Z Ośrodkiem utrzymuje kontakt Wojewódzkie Archiwum Państwowe, korzystając czasem z jego dobrego wyposażenia technicznego. Dla uczestników wycieczki interesujące były formy działalności Ośrodka w zakresie rozpowszechniania informacji. Na uwagę zasługiwała aparatura, zwłaszcza przeznaczona do wykonywania mikrofiszek.

W dniu 30 listopada 1978 r. ZOW zorganizował drugą wycieczkę do prowadzonych na Starym Mieście w Poznaniu wykopalisk archeologicznych, którymi zajmuje się Muzeum Archeologiczne. Wykopaliska dotyczą średniowiecznych umocnień obron-

nych i przepompowni wody do wodociągów miejskich. Istnieje w tych pracach punkt styczny z działalnością archiwistów, gdyż zachodzi możliwość wyszukania w archiwach miejskich informacji o murach obronnych, dawnych wodociągach oraz o ówczesnej sieci ulic w tym rejonie miasta.

Na Walnym Zebraniu Oddziału Poznańskiego w dniu 22 marca 1979 r. wybrano nowy zarząd i komisję rewizyjną Oddziału. Do Zarządu Oddziału Wojewódzkiego wybrani zostali kol.kol. St.Nawrocki, B.Olejniczak, A.Marciniak, T.Salamon, B.Kiedroń, A.Bieniaszewski i E.Scholtz. Do Komisji Rewizyjnej Oddziału wybrano kol.kol. K.Chojnacką, I.Radtke i M.Kasprzyckiego.

Zebrani zatwierdzili plan pracy Oddziału na nową kadencję ZOW. Plan obejmuje akcję odczytową na zebraniach ogólnych członków, w tym przewidywany jest odczyt z okazji V Tygodnia Archiwów nt. "Współpraca archiwów polskich ze służbami archiwalnymi innych krajów". Planowane jest również m.in. zwiedzanie archiwum zakładowego Politechniki Poznańskiej i Muzeum im. Henryka Sienkiewicza w Poznaniu. Przewiduje się w nowej kadencji większą inicjatywę w kontaktach z zarządami sąsiednich oddziałów Stowarzyszenia.

Z życia Oddziału Wojewódzkiego SAP w Krakowie

Oddział Krakowski SAP liczy aktualnie 26 członków. W ostatnim okresie w działalności Oddziału zaistniały trudności spowodowane reorganizacją sieci archiwów państwowych, a zwłaszcza przeprowadzką Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Krakowie. Zebrań z referatami naukowymi nie organizowano z powodu braku odpowiedniego lokalu. Zorganizowano zebranie grupy członków Stowarzyszenia z terenu byłego powiatu chrzanowskiego poświęcone sprawie przekazania tego środowiska Oddziałowi Wojewódzkiemu w Katowicach.

Cele SAP były popularyzowane w wystąpieniach informacyjnych na zebraniach Komisji Oświaty i Wychowania w Chrzanowie, Olkuszu i Jaworznie oraz na posiedzeniu Prezydium Rady Narodowej Miasta i Gminy w Chrzanowie. Do redakcji gazety zakładowej Zakładów Przemysłu Skórzanego w Chełmku "Echa Chełmka" przedłożono informację popularyzującą celę Stowarzyszenia i problemy archiwum zakładowego tego przedsiębiorstwa. W ramach akcji rekrutacyjnej przedłożono wniosek Oddziału do Zarządu Spółdzielni Inwalidów im. E.Dembowskiego w Krakowie w sprawie włączenia doświadczonych i wyróżniających się archiwistów-spółdzielców do prac w Stowarzyszeniu. Przewidywanego w planach działalności zorganizowania Koła SAP w Nowym Sączu niestety nie zrealizowano.

NOWE WYDAWNICTWA ARCHIWALNE

Archeion, Czasopismo poświęcone sprawom archiwalnym. T.66. Wyd. NDAP, Warszawa 1978, ss.373.

Tom 66 zawiera następujące działy: problemy archiwistyki, archiwoznawstwo, nauki pomocnicze, archiwa za granicą, recenzje, sprawozdania z książek i notaty bibliograficzne, przegląd zagranicznych czasopism archiwalnych, kronika archiwalna, wspomnienia pośmiertne.

Na szczególną uwagę zasługują artykuły zawarte w dziale "Problemy archiwistyki": A.P.Kurnatowa "Z problemów naukowego zarządzania archiwami", A.Tomczaka "Kształcenie archiwistów w Polsce i w innych krajach europejskich", Z.Krupskiej "Problemy kształtowania narastającego zasobu archiwalnego w Komisji Planowania przy Radzie Ministrów", H.Karczowej "Z problemów oceny archiwizacji materiałów fonograficznych".

Katalog dokumentów technicznych - materiały archiwalne. T.I, Poznań 1978, ss.292.

Katalog zawiera informacje o materiałach projektowo-technicznych przechowywanych w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Poznaniu. Materiały te dotyczą następujących zagadnień: 1/ budownictwo wodne, 2/ melioracje gruntów, 3/ kanalizacja miejska, 4/ sieć wodociągowa, 5/ ochrona środowiska. Katalog obejmuje okres od początku XIX wieku do 1965 r. i dotyczy

dokumentacji wytworzonej przez szereg zakładów, instytucji i przedsiębiorstw. Dokumenty zestawione w katalogu mają dużą przydatność przy współczesnym projektowaniu i wznoszeniu nowych osiedli, przy pracach modernizacyjnych i konserwatorskich różnych budowli i urządzeń komunalnych, przy modernizacji układów komunikacyjnych i opracowywaniu planów perspektywicznych gospodarki terenami. Katalog opatrzono indeksem nazw geograficznych.

Przewidywane jest wydanie następnego tomu dotyczącego innych działów gospodarki narodowej.

Przewodnik po zespołach i zbiorach Archiwum Polskiej Akademii Nauk. Stan na dzień 1 stycznia 1977 r. Opracowanie zespołowe pod kierunkiem Z.Kolankowskiego. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1978, ss.357, ilustr.

Nowe wydanie "Przewodnika" po zespołach i zbiorach Archiwum PAN" rozszerzone o informacje o materiałach zgromadzonych i opracowanych od czasu wydania pierwszego "Przewodnika" /w 1965 r./, jest właściwie zupełnie nową publikacją. Układ "Przewodnika" odpowiada strukturze zasobu archiwum. Dział pierwszy zawiera dane o materiałach archiwalnych pochodzących z instytucji naukowych działających przed powstaniem Polskiej Akademii Nauk. Dział drugi informuje o aktach wytworzonych przez placówki naukowe i jednostki administracyjne PAN. Trzeci dział poświęcony jest spuściznom uczonych polskich znajdujących się w zbiorach Archiwum PAN. "Przewodnik" zawiera też informacje o zbiorach mikrofilmów, inwentarzu centralnym materiałów źródłowych do dziejów nauki polskiej i kartotekach pomocniczych. Dalsze działy poświęcone są zbiorom Oddziałów Archiwum PAN w Krakowie, Poznaniu i Zabrzu. Każdy z oddziałów przechowuje materiały instytucji naukowych, akta PAN oraz materiały pochodzenia prywatnego /spuścizny uczonych/ z terenu objętego działalnością Oddziału.

"Przewodnik" opatrzono w indeks nazwisk i nazw geograficznych oraz indeks rzeczowy. Publikację ilustrują reprodukcje fotograficzne dokumentów i portretów uczonych ze zbiorów archiwum.

Teki Archiwalne. T.17. Wyd. NDAP, Warszawa 1978, ss.199.

Tom 17 "Tek Archiwalnych" zawiera materiały źródłowe w układzie chronologicznym z lat: 1791, 1801-1803, 1830, 1917, 1944, 1945-1946 i 1951. Opublikowano następujące materiały:

"Instrukcja władz holenderskich dla wysłannika Holandii w Warszawie" /oprac. S.Meller/, "Rozważania o pokoju i wojnie - W.P.Malinowskiego" /oprac. J.Skowronek/, "Testament Henryka Andrzeja Humbolda Mackrotta" /oprac. A.Moczulska/, "Pierwsze miesiące działalności Komisariatu Polskiego w Piotrogrodzie" /opr. M.Motas/, "Raporty i meldunki niemieckiej policji o Powstaniu Warszawskim 1944 r." /oprac. J.Franecki i H.Kisiel/, "Zjazdy wojewodów. Protokóły i dokumenty" /opr. M.Turlejska/, "Likwidacja analfanetyzmu w Polsce. Dane liczbowe" /opr. B.Kroll/. Publikowane dokumenty opatrzono wstępami i objaśnieniami.

Godlewska Julia: Rząd Guberialny Lubelski 1867-1918. Przewodnik po zespole. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych Zakład Naukowo-Badawczy Archiwistyki, Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Lublinie. Warszawa-Łódź, 1978, ss.328.

Przewodnik po największym, bo liczącym 57 600 jednostek inwentarzowych, zespole akt, przechowywanym w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Lublinie składa się z trzech zasadniczych części: wstępu, właściwego przewodnika i indeksów. Wstęp zawiera omówienie organizacji i dziejów urzędu, jego składu i kompetencji, kancelarię, dzieje zespołu oraz zawartość przewodnika. Informacjom o treści materiałów archiwal-

nych nadano układ strukturalno-rzeczowy, w związku z czym sporządzono jedynie indeks nazw geograficznych. Aktom osobowym nadano układ alfabetyczny, co wyeliminowało potrzebę opracowania indeksu nazwisk. Publikację uzupełniają fotoreprodukcje dokumentów, obwolut i pomocy kancelaryjnych oraz mapki guberni lubelskiej.

Remotowska Franciszka: Rząd Narodowy Polski w latach 1863-1964 /skład, organizacja, kancelaria/. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych Zakład Naukowo-Badawczy Archiwistyki. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Warszawa-Łódź 1978, ss.422, ilustr.

Opracowanie, oparte na ocalałych nielicznych źródłach archiwalnych /m.in. na zeznaniach osób przesłuchiwanych w związku z procesem Romualda Traugutta/, odtwarza strukturę ówczesnej konspiracyjnej administracji powstańczej. W układzie chronologicznym przedstawione zostały dzieje zmian strukturalnych i personalnych poszczególnych kolejnych ekip rządzących naczelnych władz narodowych w okresie Powstania Styczniowego, poczynając od Komitetu Centralnego Narodowego /1862 r./ aż do upadku ostatniego Rządu Narodowego /kwiecień 1865 r./. Publikacja wzbogaciła literaturę historyczną i archiwalną oraz wypełniła lukę w historiografii okresu Powstania Styczniowego, która dotychczas nie uwzględniała dostatecznie szeroko problematyki władz powstańczych.

Zubala Halina: Mikrofilmowanie zbiorów archiwalnych i bibliotecznych w Polsce 1950-1970. Zarys rozwoju. Stan. Perspektywy. Archiwum PAN. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1978, ss.174.

Opracowanie stanowi próbę zebrania ogólnych spostrzeżeń i doświadczeń w zakresie rozwoju mikrofilmowania tekstów w Polsce. Publikacja jest szczególnie przydatna dla potrzeb

archiwów, które prowadzą szeroką akcję mikrofilmowania dokumentów. Praca zawiera następujące rozdziały: ogólna charakterystyka mikrofilmu, organizacja mikrofilmowania, powstawanie zbiorów mikrofilmowych, zbiory mikrofilmowe w archiwach i bibliotekach, metody opracowywania zbiorów mikrofilmowych.

Ze względu na treść dwa ostatnie rozdziały będą dla archiwistów najbardziej interesujące.

Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne. T.36, Lublin 1978, ss.404.

Tom 36 organu Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy KUL składa się z następujących działów: 1/ organizacja i metodyka nauk historycznych, 2/ inwentarze katalogi i repertoria zbiorów, 3/ dzieje i organizacja zbiorów, 4/ sfragistyka, 5/ numizmatyka, 6/ medalografia, 7/ materiały historyczne, 8/ materiały i przyczynki do czasów okupacji.

Na uwagę ogółu archiwistów zasługuje szczególnie artykuł Tadeusza Grygiera: "Zarząd aktami. Problem centralny archiwistyki współczesnej".

Słownik terminologiczny informacji naukowej. Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej. Wrocław-Warszawa-Kraków, Gdańsk 1979, ss.237.

Słownik jest efektem wieloletniej pracy zespołu pracowników Instytutu INTE w Warszawie. Słownik w intencji jego inicjatorów i realizatorów przeznaczony jest zarówno dla praktyków, jak i dla pracowników naukowych znajdujących się dziedziną informacji naukowej. Ma on za zadanie ułatwiać porozumiewanie się pracowników zatrudnionych w różnych placówkach informacyjnych: bibliotekach, ośrodkach informacji i archiwach. Z tego względu włączono do słownika m.in. wybrane pojęcia z zakresu terminologii archiwalnej.

Umieszczenie odpowiedników terminologicznych w najbardziej rozpowszechnionych językach europejskich ułatwi polskim pracownikom korzystanie z literatury zagranicznej oraz porozumiewanie się w kontaktach międzynarodowych.

W publikacji uwzględniono i zdefiniowano wybrane terminy i pojęcia z zakresu archiwistyki. Wysoki nakład /sięgający 20 tysięcy egzemplarzy/ umożliwi dostęp do terminologii archiwalnej szerokim kręgom odbiorców.

Dla pracowników służby archiwalnej, zajmujących się problematyką informacji i informatyki, "Słownik" może stać się ważną pomocą do przedsięwzięć w tych dziedzinach.

Archeion. Czasopismo poświęcone sprawom archiwalnym. T.67. Wyd. NDAP, Warszawa 1979, ss.366.

Na tom składają się następujące działy: problemy archiwistyki, archiwoznawstwo, archiwa za granicą, recenzje, sprawozdania z książek i notaty bibliograficzne, przegląd zagranicznych czasopism archiwalnych oraz wspomnienia pośmiertne.

Na uwagę zasługują artykuły: A.Tomczak "Archiwalna zasada pertynencji terytorialnej a rozmieszczenie zasobu", I. Janosz-Biskupowa "Kształcenie archiwistów na uniwersytetach polskich", R.Piechota "Pomoce archiwalne - stan obecny i perspektywy", M.Motas "W sześćdziesiątą rocznicę objęcia archiwów i archiwaliów przez władze polskie w jesieni 1918 r. w b. Kongresówce".

W dziale archiwa za granicą zamieszczone zostały dwa artykuły T.Walichnowskiego: "Radziecki dekret o reorganizacji archiwów" i "Sześcioletni plan rozwoju międzynarodowej współpracy archiwów".

Z ŻAŁOBNEJ KARTY

HANNA BORTNOWSKA
1927 - 1979

4 kwietnia 1979 r. zmarła w Warszawie tow. Hanna Bortnowska, b. inspektor w Centralnym Archiwum Komitetu Centralnego PZPR. Urodziła się 10.XI.1927 r. jako córka Marii i Mariana Kornaszewskich. Pracę zawodową rozpoczęła w 16 roku życia w Zakładach Przemysłu Drzewnego hr. Starowieyskiego w Sędziszowie, gdzie znalazła się podczas wojny. W latach 1945 -1949 była pracownikiem Ministerstwa Leśnictwa, zaocznie kształcąc się w szkole średniej. Od lutego 1947 r. była członkiem PPR a następnie PZPR. Po zawarciu związku małżeńskiego z Romanem Bortnowskim przeniosła się w 1949 r. do Katowic, gdzie była kierownikiem referatu sprawozdawczego w Komitecie Miejskim PZPR. W latach 1950-1952 studiowała w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Katowicach. W roku 1953 podjęła pracę w Zakładzie Historii Partii przy KC PZPR, następnie Centralnym Archiwum KC PZPR, gdzie z krótkimi przerwami zatrudniona była do chwili przejścia na emeryturę w 1978 r. Jako pracownik Działu Wspomnień i Relacji przyczyniła się wydatnie do zgromadzenia i opracowania wielu cennych spuścizn i wspomnień działaczy ruchu robotniczego, ze szczególnym uwzględnieniem okresu okupacji hitlerowskiej. Była współautorką i redaktorem wspomnień działaczy oraz edycji źródłowych, m.in. zbioru wspomnień: "Czas wielkiej próby"

/Warszawa 1969/; autorką informacji źródłowych: "Wspomnienia i relacje dotyczące dziejów polskiego ruchu robotniczego w latach II wojny światowej i okupacji hitlerowskiej, przechowywane w Centralnym Archiwum KC PZPR", opublikowanej w "Archiwum Ruchu Robotniczego" /t.1,1973/ oraz "Wspomnienia żołnierzy Armii Ludowej - uczestników powstania warszawskiego" /tamże, t.2, 1975/.

Przez całe swoje życie zawsze była czynna społecznie. Za działalność partyjną, zawodową i społeczną odznaczona została Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski a wcześniej Srebrnym Krzyżem Zasługi. Za swoją ogromną życzliwość ludziom, pracowitość i charakter była Hanka Bortnowska wysoko ceniona i bardzo lubiana przez zespół koleżeński, a także weteranów ruchu robotniczego, z którymi utrzymywała stały i serdeczny kontakt. Odeszła od nas przedwcześnie, pozostawiając szczery i głęboki żal. Pogrzeb jej zgromadził setki osób, którzy w ten sposób oddali hołd jej skromności, ofiarności i zasługom.

M.M.

SPIS TREŚCI

I Międzynarodowy Tydzień Archiwów. V Tydzień Archiwów Polskich (Red.) 1
Od Redakcji 3
Stowarzyszenia archiwistów. Raport H. Dahma 3
Międzynarodowa współpraca stowarzyszeń archiwistów (Z. Kolankowski) 20
A. Igielski: Potrzeby informacyjne indywidualnych użytkowników dokumentacji archiwalnej. Zakres i metody badań 25
Sz. Świątek: Zagospodarowanie Wisły i jej dopływów w woj. krakowskim w świetle dokumentów archiwalnych . . . 35
Informacje archiwalne 40
V Tydzień Archiwów Polskich 40
Z prac międzynarodowych komitetów redakcyjnych edycji źródeł archiwalnych 42
Nowe czasopismo Międzynarodowej Rady Archiwalnej . . 43
Biuletyn Stowarzyszenia Archiwistów Amerykańskich . . 44
Kształcenie archiwistów przez organizacje międzynarodowe 46
Państwowe Centrum Mikrofilmowania NRD 47
Spotkanie członków Głównej Komisji Historycznej ZBoWiD z przedstawicielami państwowej służby archiwalnej . . 47
Spotkanie przedstawicieli poznańskiego środowiska technicznego w WAP w Poznaniu 48
Sprawy organizacyjne 50
Sprawozdanie z V posiedzenia plenarnego ZG 50
Działalność Oddziału Katowickiego SAP 55
Z działalności Oddz. Wojewódzkiego w Poznaniu . . . 57
Z życia Oddziału Krakowskiego 59
Nowe wydawnictwa archiwalne 61
Z żałobnej karty: H. Bortnowska 1927—1979 (M. M.) 67

BIBLIOTEKA

Cena numeru podwójnego zł 20,—
dla członków SAP w prenumeracie

Indeks 35162

W.D.N. Zam. 520/o/79. N. 1300. C-36.